

DOTACYJNY MATERIAŁ ĆWICZENIOWY

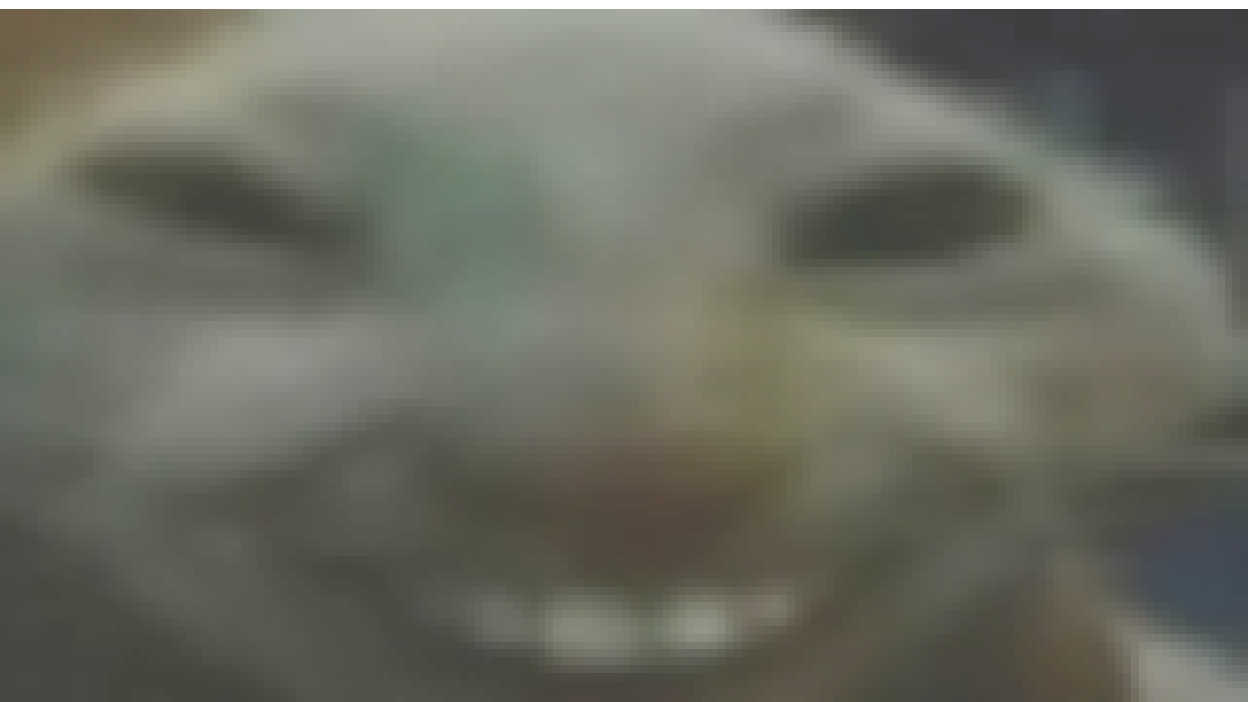
WERSJA DLA NAUCZYCIELA

1
GIMNAZJUM

historia

MATERIAŁ ĆWICZENIOWY DO PODRĘCZNIKA KAŻDEGO WYDAWCY

BEATA KUBICKA

1 historia

DOTACYJNY MATERIAŁ ĆWICZENIOWY
dla gimnazjum

PROJEKT OKŁADKI: Paweł Kwacz

REDAKTOR PROWADZĄCY: Krzysztof Szkurłatowski, Monika Kawiak

REDAKCJA JĘZYKOWA: Aleksandra Bednarska

REDAKCJA GRAFICZNA I SKŁAD: Anna Zamojska

KOREKTA: Katarzyna Kupracz

FOTOEDYCJA: Magdalena Cenckiewicz, Agnieszka Tarasiuk

ZDJĘCIA: Agencja Archiwum/L. Berowski, Agencja BE&W, Agencja Medium, Archiwum Dokumentacji Mechanicznej, Biblioteka Gdańska PAN/K. Wiącek, Corbis, FORUM/W. Kryński, FORUM/M. Piasta, Jupiterimages Corporation, Zamek Królewski na Wawelu

RYSUNKI: B. Brosz, M. Olender

© Copyright by Wydawnictwo Pedagogiczne OPERON Sp. z o.o. & Beata Kubicka

Gdynia 2015

Wszelkie prawa zastrzeżone. Kopiowanie w całości lub we fragmentach bez zgody wydawcy zabronione.

9-15/X2255/XIV

WYDAWCA:

Wydawnictwo Pedagogiczne OPERON Sp. z o.o.

81-212 Gdynia, ul. Hutnicza 3

tel. centrali 58 679 00 00

e-mail: info@operon.pl

www.operon.pl

SPIS TREŚCI

I. POCZĄTKI CZŁOWIEKA I CYWILIZACJI

1. Czym jest historia?	4
2. Od powstania człowieka do rewolucji neolitycznej	5
3. W starożytnej Mezopotamii	6
4. Osiągnięcia cywilizacyjne starożytnych Egipcjan	8
5. Izraelici i ich religia – judaizm	10

II. CYWILIZACJA HELLENÓW

1. U źródeł cywilizacji helleńskiej	12
2. Jak żyli starożytni Grecy?	14
3. Demokracja ateńska	16
4. Ustrój polityczny Sparty	17
5. Wojny Hellenów	18
6. Religia Greków	19
7. Filozofia – nowe spojrzenie na świat	21
8. Osiągnięcia starożytnych Greków	22
9. Imperium Aleksandra Wielkiego	24

III. CYWILIZACJA RZYMIAN

1. Narodziny Rzymu	26
2. Rzym republiką	28
3. Imperium Rzymskie i upadek republiki	29
4. Cesarstwo Rzymskie	31
5. Znaczenie Rzymian dla rozwoju cywilizacji europejskiej	32
6. Początki chrześcijaństwa	33
7. Upadek Cesarstwa Zachodniorzymskiego	34

IV. WCZESNE ŚREDNIOWIECZE

1. Cesarstwo Bizantyńskie	37
2. Arabowie i islam	38
3. Monarchia Karolingów	39
4. Nowe państwa w Europie Zachodniej	40
5. Państwo Mieszka I	42
6. Feudalizm	43

V. EUROPA I POLSKA OD XI DO XIV WIEKU

1. Polska za panowania Bolesława Chrobrego	46
2. Kryzys i odbudowa państwa polskiego przez Kazimierza Odnowiciela	47
3. Konflikt o inwestyturę. Wyprawy krzyżowe	49
4. Polska Bolesławów: Szczodrego i Krzywoustego	50
5. Rozbicie dzielnicowe w Polsce	52
6. Gospodarka i społeczeństwo Polski w okresie rozbicia dzielnicowego	54
7. Narodziny monarchii stanowych	55
8. Odbudowa Królestwa Polskiego przez Władysława Łokietka	56
9. Polska za panowania Kazimierza Wielkiego	58
10. Andegawenowie na polskim tronie	59

VI. EUROPA I POLSKA OD SCHYŁKU XIV WIEKU

1. Narodziny państwa polsko-litewskiego	61
2. Ekspansja Turków w Europie. Rządy Władysława Warneńczyka	63
3. Wojna trzynastoletnia	64
4. Schyłek średniowiecza	66
5. Kultura średniowiecza	67
6. Miejsce Polski w średniowiecznej Europie	68
7. Kościół u schyłku średniowiecza	70
8. Umysłowość ludzi średniowiecza	71

Indeks haseł	64
Realizacja podstawy programowej w podręcznikach wydawnictw	67

OBJAŚNIENIE PIKTOGRAMÓW:

wykonaj samodzielnie

poszukaj informacji

materiał źródłowy

Uwaga: gwiazdką są oznaczone zadania o podwyższonym stopniu trudności.

POCZĄTKI CZŁOWIEKA I CYWILIZACJI

1. Czym jest historia?

1. Na podstawie różnych źródeł informacji wybierz cztery pojęcia, zagadnienia lub przedmioty, które budzą zainteresowanie historyków.

1.
2.
3.
4.

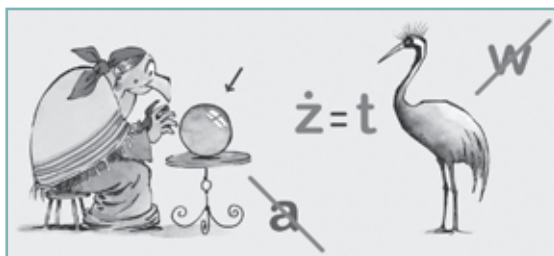

2. Rozwiąż poniższe rebusy, a następnie wyjaśnij otrzymane pojęcia.

a)

b)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

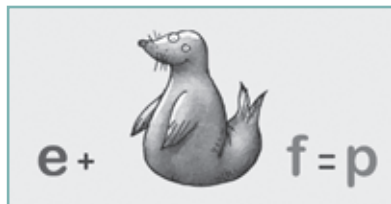
.....

.....

.....

.....

c)

3. Wyjaśnij, jaka jest różnica między źródłem materialnym a pisany. Wymień po trzy przykłady takich źródeł.

II

Źródła materialne	Źródła pisane

2. Od powstania człowieka do rewolucji neolitycznej

1. Przeanalizuj ilustrację przedstawiającą fragment malowidła naskalnego, a następnie wykonaj polecenia.

a) Podaj nazwę francuskiej miejscowości, w której znajduje się jaskinia z takimi malowidłami, oraz przybliżoną datę ich powstania.

II, 1.2.

b) Wymień charakterystyczne elementy tego dzieła. Zwróć uwagę na jego treść.

c) Wyjaśnij, jakie znaczenie ma to malowidło dla późniejszych pokoleń.

2. Ilustracja zamieszczona obok przedstawia karykaturę twórcy teorii ewolucji. Objasnij intencje autora ryciny.

II

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3. Wyjaśnij pojęcia.

II, 1.2.

hominidy –

pięściak –

megality –

3. W starożytnej Mezopotamii

II, 2.1.

1. Na mapie konturowej podpisz nazwy rzek, które odegrały kluczową rolę w gospodarce Mezopotamii, oraz zaznacz następujące miasta: Babilon, Jerozolima, Ur, Niniwa.

2. Przeanalizuj tekst źródłowy, a następnie wykonaj poniższe polecenia.

II, 2.3.

1. Jeśli obywatel obywatela oskarżył i morderstwo mu zarzucił, a nie udowodnił mu (tego), oskarżyciel jego zostanie zabity. [...]

8. Jeśli obywatel (albo) bydło albo owcę, albo ośła, albo świnie, albo barkę skradł, a jeśli (było) to boga, albo pałacu, (aż) po trzydziestokroć to odda; [...] jeżeli (zaś) złodziej (co trzeba) oddać nie ma, zostanie zabity. [...]

196. Jeśli obywatel oko obywatelowi wybił, oko wybijać mu.

197. Jeżeli kość obywatela złamał, kość mu złamać.

198. Jeśli oko muskenowi [ludzie królewscy – ludzie wolni, ale zależni od króla] wybił lub kość muskena złamał, 1 minę srebra zapłaci.

Źródło: Kodeks Hammurabiego, tłum. M. Stępień, Warszawa 2000, s. 82–83, 13–124.

a) Kodeks Hammurabiego zawiera zasadę talionu. Wyjaśnij, na czym ona polega.

b) Wyjaśnij na podstawie tekstu, czy prawo Hammurabiego traktuje jednakowo wszystkich ludzi.

3. Podaj nazwy obiektów przedstawionych na ilustracjach.

I, II, 2.1.

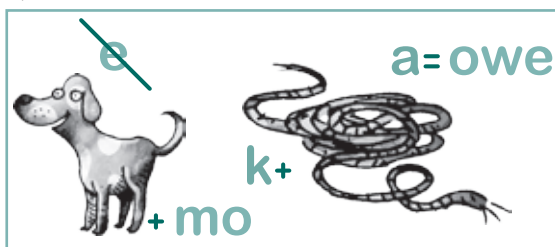
4. Rozwiąż rebusy, a następnie wyjaśnij, co oznaczają otrzymane pojęcia.

II, 2.4.

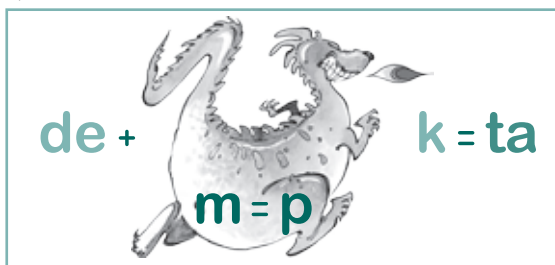
a)

b)

c)

4. Osiągnięcia cywilizacyjne starożytnych Egipcjan

1. Wyjaśnij pojęcia.

II, 2.2.

politeizm –

sarkofag –

Księga Umarłych –

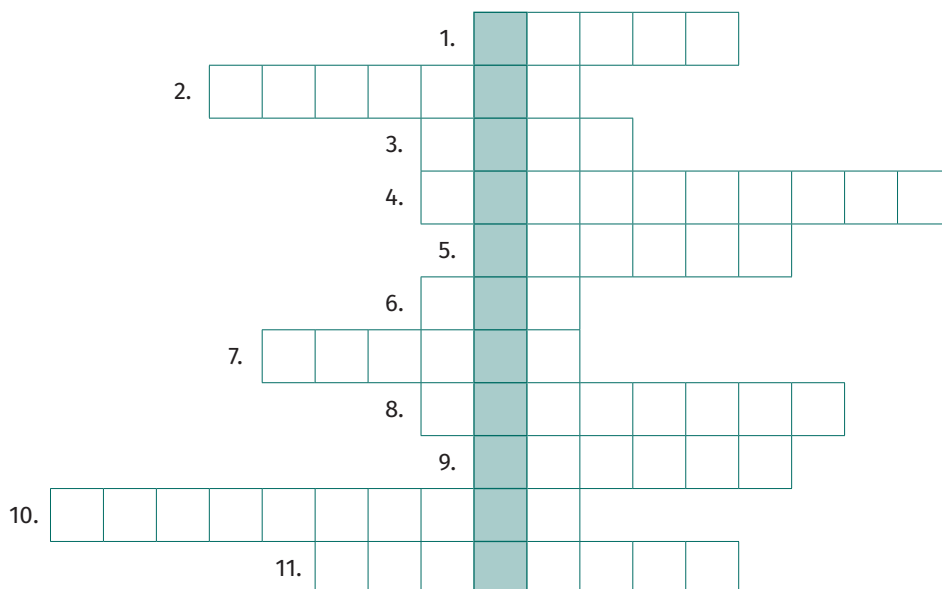
.....

.....

.....

2. Rozwiąż krzyżówkę i wyjaśnij otrzymane hasło.

I, II, 2.2.

1. Powstaje na skutek owinięcia ciała bandażami z płótna, odpowiednio nasączonymi związkami organicznymi.
2. Egipski materiał pisarski.
3. Egipski bóg powietrza i urodzaju.
4. Najstarsze pismo egipskie, nazywane świętym.
5. Był władcą i kapłanem, uważano go za syna boga Re.
6. Nazwa rzeki, od której zależało życie Egipcjan.
7. Posąg będący symbolem władzy faraona, przedstawiający leżącego lwa z głową ludzką.
8. Ozdobna trumna, w której składano odpowiednio przygotowane ciało.
9. Władca starożytnego Egiptu, który zbudował największą piramidę.
10. ... czaszki – zabieg wykonywany przez egipskich lekarzy.
11. Była grobowcem i świątynią, najczęściej miała kształt ostrołupa.

Tu wpisz hasło:

Wyjaśnienie:

.....

.....

3. Na podstawie tekstu źródłowego wykonaj polecenia.

I, II, 2.2.

[...] *Nie grzeszyłem przeciw ludziom, nie szkodziłem poddanym, nie czyniłem nieprawości w miejscu prawdy, nie znałem zła, nie popełniałem grzechów.*

*Nigdy nie starałem się być pierwszy ani też, by dzieła rąk poddanych moich dawa-
no mi wobec innych ludzi, nie starałem się, aby wynoszono mnie na urzędy, nie uciskałem
sług zgłodniałych, nie stałem się przyczyną nędzy biedaków, nie robiłem tego, co jest
wstrętne bogom.*

[...] *Nie oczerniałem sługi wobec przełożonych, nie stałem się przyczyną głodu, nie stałem
się przyczyną płaczu, nie zabijałem sam ani nie kazałem zabijać, nie zadawałem cierpie-
nia nikomu.*

Nie oddawałem się rozpuście ani samogwałtowi.

[...] *Nie zatrzymałem wody, gdy płynęła, nie przerwałem tam na wodzie wzburzonej, nie
gasilem ognia w czasie jego, nie odstąpiłem od dni składania ofiar z mięsiwa wybranego,
nie związałem bydła przeznaczonego na pokarm boży, nie zatrzymywałem boga podczas
procesji jego.*

[...] *Jestem czysty, jestem czysty, jestem czysty, jestem czysty. [...]*

Źródło: J. Tazbirowa, E. Wipszycka, *Historia. Starożytność*, Warszawa 1991, s. 23.

a) Odpowiedz, w jaki sposób Egipcjanin powinien traktować służbę.

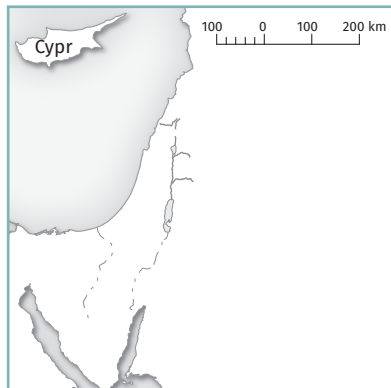
b) Wymień obowiązki religijne spoczywające na Egipcjaninie.

c) Oceń normy etyczne Egipcjan.

5. Izraelici i ich religia – judaizm

II, 3

1. Na mapie zaznacz kolorem żółtym obszary nazywane Ziemią Świętą, a czerwonym punktem Jerozolimę.

2. Uzupełnij luki w zdaniach wyrazami wybranymi spośród poniższych. Pamiętaj, że wyrazów jest więcej niż pustych miejsc.

I, II, 3.1.

Salomon, Saul, Abraham, Nabuchodonozor, Kanaan,
Talmud, Chefren, Biblia

Pierwszym patriarchą Żydów był

Dawna nazwa Palestyny to

Państwo żydowskie osiągnęło największy rozkwit za panowania króla

W VI w. p.n.e. Juda została podbita przez władcę Babilonii

Uzupełnieniem Tory jest
będący zbiorem zasad judaizmu powstałych w przekazie ustnym.

3. Wyjaśnij poniższe pojęcia.

II, 3.1.,
3.2.

monoteizm –

patriarcha –

diaspora –

PRACA PISEMNA

Spośród podanych poniżej tematów wybierz jeden i opracuj go. Odpowiedź zapisz w zeszycie.

1. Przedstaw skutki przyjęcia przez człowieka osiadłego trybu życia.
2. Porównaj położenie geograficzne starożytnej Mezopotamii i Egiptu. Podaj, jakie znaczenie miało ono przy tworzeniu się tych cywilizacji.
3. Omów znaczenie wynalezienia pisma dla rozwoju cywilizacji ludzkiej.
4. Wyjaśnij znaczenie ustanawiania prawa w procesie powstawania państw.
5. Wymień i scharakteryzuj główne zasady judaizmu.

III, 1.1.

III, 2.1.

III, 2.3.

III, 2.3

III, 3.1.

CYWILIZACJA HELLENÓW

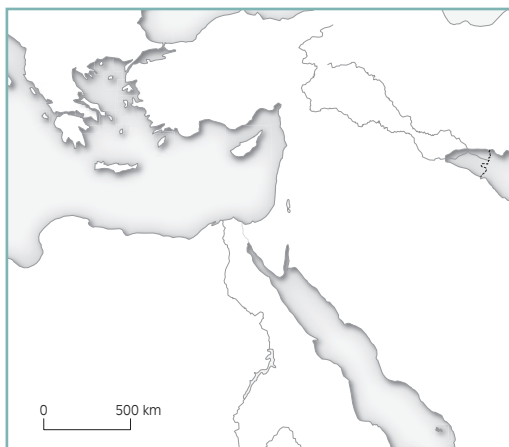
1. U źródeł cywilizacji helleńskiej

II, 4.1.

1. Na mapie zaznacz kolorem niebieskim Grecję (Helladę), kolorem zielonym Mezopotamię, żółtym Egipt, a brązowym Palestynę. Zaznacz kółkiem wyspę, która była centrum cywilizacji minojskiej.

Legenda:

- ☐ – Grecja (Hellada)
- ☐ – Mezopotamia
- ☐ – Egipt
- ☐ – Palestyna

2. Na podstawie dostępnych źródeł scharakteryzuj cywilizacje mykeńską i minojską. Napisz, która z nich jest starsza.

I, II, 4.1.

3. Rozwiąż zagadkę.

Około VI w. p.n.e. stały się znane kopalnie w Laurion. Rozwiąż zadanie, a dowiesz się, co w nich wydobywano. Rozwiązanie wpisz poniżej:

Postępuj zgodnie z instrukcją.

a) Podaj imię psa, który na brzegu rzeki Styks strzegł wejścia do krainy zmarłych – Hadesu. Wpuszczał on dusze do środka, ale już ich nie wypuszczał. Przedstawiano go z trzema głowami i z grzbietem, na którym widniały atakujące żmije.

b) Nazwę wpisz tutaj:

 4. Rozpoznaj na ilustracjach budowle i przedmioty związane z Grecją, a następnie podpisz je.

A black and white photograph showing several olive branches with small, dark olives. The branches are thin and woody, with some leaves visible. The olives are clustered along the branches, some appearing slightly larger than others. The background is a soft, out-of-focus grey.

I, II, 4.2.

1.	P							
2.	O							
3.	L							
4.	I							
5.	S							

3.

4.

5.

polis –

2. Jak żyli starożytni Grecy?

1. Wyjaśnij pojęcia.

olimpiada –

stoa –

hetera –

gimnazjon –

2. Zdecyduj, czy podane zdania są prawdziwe, czy fałszywe.

Zdanie do oceny	Prawda	Fałsz
W starożytnej Sparcie mężczyźni podlegali obowiązkowi służby wojskowej do 50. roku życia.		
Chłopcy od 7. roku życia rozpoczynali naukę w szkołach, a dziewczynki w wieku około 14 lat wydawane były za mąż.		
Bardzo ważnym elementem życia Greków był sport, który służył kształtowaniu dyscypliny i sprawności fizycznej obywateli.		
Grecy w czasie wolnym nie lubili oglądać igrzysk ani spektakli teatralnych.		

II, 4.2.,
4.3.

I, II, 4.2.,
4.3

[...] I podsunął im stółce, okryte purpurą, by siedli;
[...] „Większą przynieś amforę nam tu, Menojtiowy potomku,
szczodrzej wlej wina do wody i puchar każdemu z nas podaj,
Bo najdrożsi to goście pod moim znaleźli się dachem”.
[...] Spory ustawił kłoc na mięsivo w świetle ogniska,
Grzbiet nań położył barana i drugi kózta tłustego,
Także wieprza spaśnego, co obrósł grubo stoniną.
[...] Potem w drobniejsze kawałki je ciął i nadziewał na rożny.
[...] głównie żaru rozgarnął i rożny na wierzchu umieścił,
Na podpórkach, lecz wprzód świętą solą posypał mięsivo.
Skoro już skończył je piec i na misy wszystko wyłożył,
Chleb jął Patroklos rozkładać na stole w nadobnych koszykach.
[...] rozkazał Bogom złożyć ofiary, a ten rzucał je w ognisko [...] wtedy sięgnęli po smaczną strawę leżącą przed nimi [...].

Źródło: L. Winniczuk, *Ludzie, zwyczaje, obyczaje starożytnej Grecji i Rzymu*, Warszawa 1985, część II, s. 356.

a) Wymień, co składało się na jadłospis Greka.

b) Odpowiedz, co robili Grecy przed rozpoczęciem posiłku.

 c) Wyjaśnij, czym była amfora.

4. Wyjaśnij znaczenie poniższych słów Sokratesa. Następnie dowiedz się (możesz zapytać rodziców lub dziadków), czy istnieją polskie odpowiedniki tego powiedzenia.

„Jemy po to, aby żyć, a nie żyjemy po to, aby jeść”.

II, 4.3

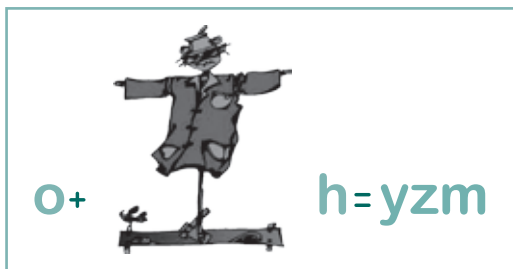
3. Demokracja ateńska

1. Rozwiąż rebusy, a następnie wyjaśnij otrzymane pojęcia.

II, 4.2

a)

.....

.....

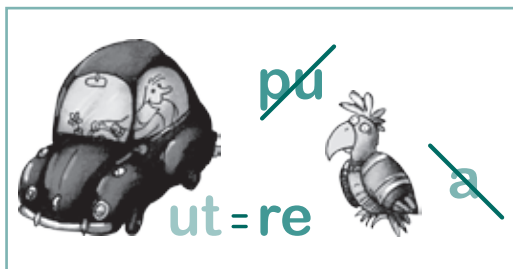
.....

.....

.....

.....

b)

.....

.....

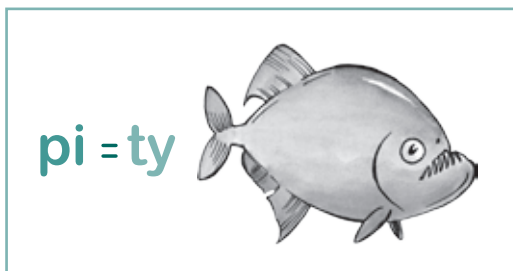
.....

.....

.....

.....

c)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

I, 4.2

2. Podkreśl ustroje, które nie wystąpiły w starożytnych Atenach.

demokracja, oligarchia, teokracja, tyrania, monarchia, despotia

I, II, 4.2

3. Opisz ustrój Aten po reformach Solona i Klejstenesa.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4. Ustrój polityczny Sparty

1. Na podstawie tekstu źródłowego wykonaj polecenia.

[...] Gdy rodziło się dziecko, ojciec nie był w prawie chować go, brat je i zanosił na miejsce spotkań, gdzie zasiadali najstarsi spośród członków tej samej fyli. Oni to badali noworodka, jeśli miał prawidłową budowę i był silny, nakazywali go żywić i przydzielali mu jeden z dziewięciu tysięcy działów ziemi. Jeśli niemowlę miało wadliwą budowę, odsyłali je na miejsce zwane Apothetai, będące urwiskiem w górach Tajgetu. Sądzieli bowiem, że lepiej było dla niego samego i polis, aby nie żyło to, co od samego początku nie miało zdrowia i siły. [...]

Źródło: J. Tazbirowa, E. Wipszycka, *Historia. Starożytność*, Warszawa 1991, s. 78.

II, 4.2

a) Oceń przedstawiony obyczaj z punktu widzenia zasad moralnych.

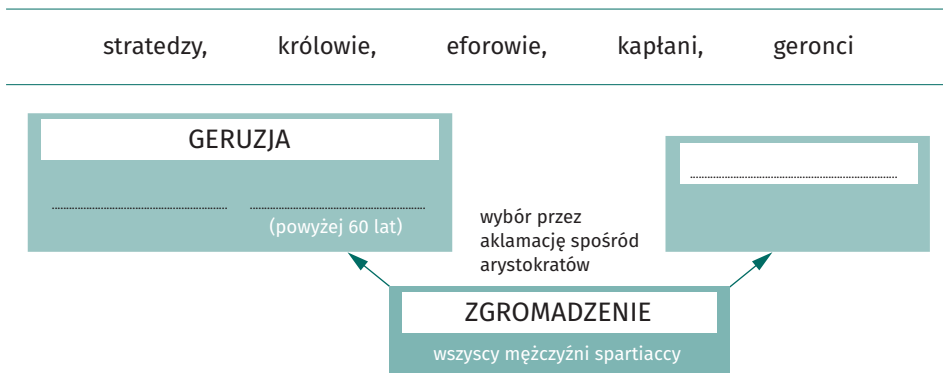
b) Wyjaśnij, dlaczego Spartanie pozbywali się chorych niemowląt.

2. Po wykreśleniu z diagramu części liter pozostanie nazwa ustroju, który panował w Sparcie. Pozostałe litery czytane kolejno utworzą dodatkowe hasło. Wyjaśnij je.

H	O	L	E	I	G	L	A	R	O	C	H	C	I	A	I
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

II, 4.2

3. Uzupełnij schemat przedstawiający ustrój Sparty. Następnie wpisz w odpowiednich miejscach brakujące organy.

4. Zakreśl nazwę ludu, który jest uważany za przodków Spartan.

- a) Jonowie
- b) Achajowie
- c) Dorowie
- d) Fenicjanie

5. Wyjaśnij, skąd wzięto się powiedzenie „lakoniczny styl mówienia”. Podpowiedź: zwróć uwagę, jak byli wychowywani Spartanie.

5. Wojny Hellenów

1. Uzupełnij tabelę dotyczącą wojen, jakie Grecy toczyli zarówno w obronie niepodległości, jak i o dominację w Helladzie.

Temistokles,	480 r. p.n.e.,	zwycięstwo nad flotą perską,
Termopile,	490 r. p.n.e.,	zwycięstwo Persów, Leonidas

Miejsce bitwy	Dowódca armii greckiej	Data bitwy	Wynik
Maraton	Miltiades		Zwycięstwo Greków
		480 r. p.n.e.	
Salamina			

2. Bieg maratoński to dystans 42 km i 195 m. Wytlumacz pochodzenie tej nazwy. Możesz skorzystać z dostępnych źródeł pozapodręcznikowych.

II, 4.1

3. Wyjaśnij, jakie były skutki następujących wydarzeń.

II, 4.1

a) wojna peloponeska –

b) bitwa pod Cheroneą –

4. Na podstawie rysunku żołnierza rozpoznaj typ formacji, następnie opisz jej uzbrojenie.

II, 4.1

6. Religia Greków

1. Wyjaśnij pojęcia.

politeizm –

II, 4.3

Olimp –

mit –

2. Wyszukaj w dostępnych źródłach oraz encyklopedii informacje na temat greckich bogów i za pomocą linii przyporządkuj bóstwom zakres ich władzy i opieki.

Zeus •	• mądrość, sztuki i kunszty, sprawiedliwa wojna
Posejdon •	• najwyższy z bogów, niebiosy i zjawiska atmosferyczne
Artemida •	• lasy i łowy
Atena •	• morza i rzeki, opiekun żeglarzy i rybaków
Apollo •	• handel, podróże, opiekun kupców i złodziei
Hermes •	• wróżbiarstwo, muzyka, opiekun sztuk i młodzieży

3. Na podstawie mitów i legend greckich wyjaśnij znaczenie powiedzeń, które są używane do dziś dnia.

nić Ariadny –

.....

.....

puszka Pandory –

.....

.....

pięta Achillesa –

.....

.....

syzyfowe prace –

.....

.....

stajnie Augiasza –

.....

.....

4. Pod wizerunkami bogów wpisz ich imiona.

I, II, 4.3

Apollo,

Afrodyta,

Hefajstos,

Zeus,

Hades,

Posejdon

7. Filozofia – nowe spojrzenie na świat

1. Połącz imiona filozofów z ich znanymi powiedzeniami.

- 1) Tales z Miletu
- 2) Sokrates
- 3) Epikur z Samos

- a) „Nie można żyć szczęśliwie, nie żyjąc godnie, moralnie i uczciwie”.
- b) „Śmierć niczym nie różni się od życia”.
- c) „Wiem, że nic nie wiem”.

1)

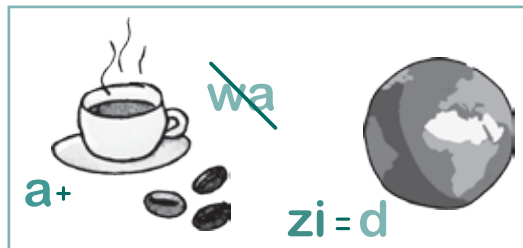
2)

3)

I, II, 4.3

2. Rozwiąż rebus, a otrzymasz nazwę szkoły założonej przez greckiego filozofa. Podaj jego imię.

II, 4.3

3. Na podstawie źródeł podaj przedstawicieli i cechy poszczególnych szkół filozoficznych. Pamiętaj, że możesz korzystać z zasobów internetu.

Nazwa prądu lub nurtu	Przedstawiciele	Cechy
Sofiści		
Stoicy		
Epikurejczycy		
Cynicy		

4. Odczytaj z diagramu dosłowne tłumaczenie terminu „filozofia”. Pozostałe litery diagramu odczytane kolejno utworzą imię jednego z pierwszych myślicieli greckich.

P	U	M	A	I	Ł	R	O	W	M	A	N	E	I
E	N	M	Ą	I	D	R	D	O	Ś	E	C	I	S

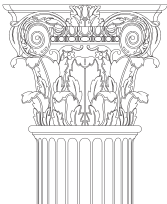
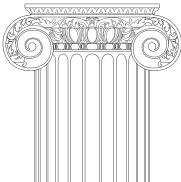
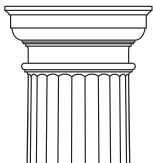
Tłumaczenie terminu „filozofia”:

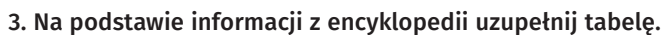
Imię filozofa:

8. Osiągnięcia starożytnych Greków

1. W greckiej sztuce powstało kilka stylów architektonicznych. Rozpoznaj na ilustracjach style, w jakich zostały wzniesione poszczególne kolumny.

porządek joński, porządek koryncki, porządek dorycki

II, 4.1. ,
4.3

I, II, 4.1. ,
4.3., 6.1.,
6.2

9. Imperium Aleksandra Wielkiego

1. Na podstawie tekstu źródłowego wymień cechy charakteru Aleksandra Wielkiego.

II, 4.1

Chłopcem był, a już przejawiała się u niego wielka wstrzemięźliwość. Bo choć w innych rzeczach był porywczy i namiętny, wobec przyjemności fizycznych okazywał wielkie opanowanie i w ogóle przyjemności te dopuszczał do siebie z wielkim umiarem. Ambitny był ponad swój wiek, ale przy tym miał wielkie poczucie osobistej godności i wspaniałomyślnej dumy. Nie każda bowiem sława bez różnicy zaspokajała tę jego ambicję [...].

Źródło: Plutarch z Cheronei, *Żywoty sławnych mężów*, tłum. M. Brożek, Wrocław 1955, s. 224.

I, 4.1

2. Dopisz do poniższych dat związane z nimi wydarzenia.

zwycięstwo Aleksandra pod Gaugamelą,
przekroczenie rzeki Indus,

wkroczenie Aleksandra do Azji Mniejszej,
śmierć Aleksandra Wielkiego

Data	Wydarzenie
334 r. p.n.e.	
331 r. p.n.e.	
323 r. p.n.e.	

I, II, 4.1

3. Wyjaśnij przyczyny rozpadu imperium macedońskiego po śmierci Aleksandra Wielkiego.

 4. Przyjrzyj się ilustracji ukazującej jeden z cudów świata antycznego, a następnie odpowiedz na pytania.

a) Kogo przedstawia posąg? Jakie cechy mieszkańcy wyspy przypisywali tej postaci?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

b) Gdzie znajdował się posąg przedstawiony na ilustracji?

.....

c) Jakie inne posągi ogromnych rozmiarów stworzyli artyści w późniejszych epokach historycznych?

.....

.....

.....

.....

.....

I, II, 4.1

PRACA PISEMNA

Spośród podanych poniżej tematów wybierz jeden i opracuj go. Odpowiedź zapisz w zeszycie.

1. Wyjaśnij wpływ położenia geograficznego na gospodarkę starożytnej Grecji.
2. Podaj główne kierunki rozwoju politycznego starożytnej Grecji i omów je.
3. Porównaj system sprawowania władzy w Sparcie i Atenach za czasów Peryklesa.
4. Który z systemów organizacji społeczeństwa uważasz za korzystniejszy dla rozwoju państwa– Sparty czy Aten peryklejskich? Uzasadnij swój wybór.
5. Przedstaw największe dokonania starożytnych Greków w dziedzinie kultury.

III, 4.1

III, 4.1

III, 4.2

III, 4.2

III, 4.3

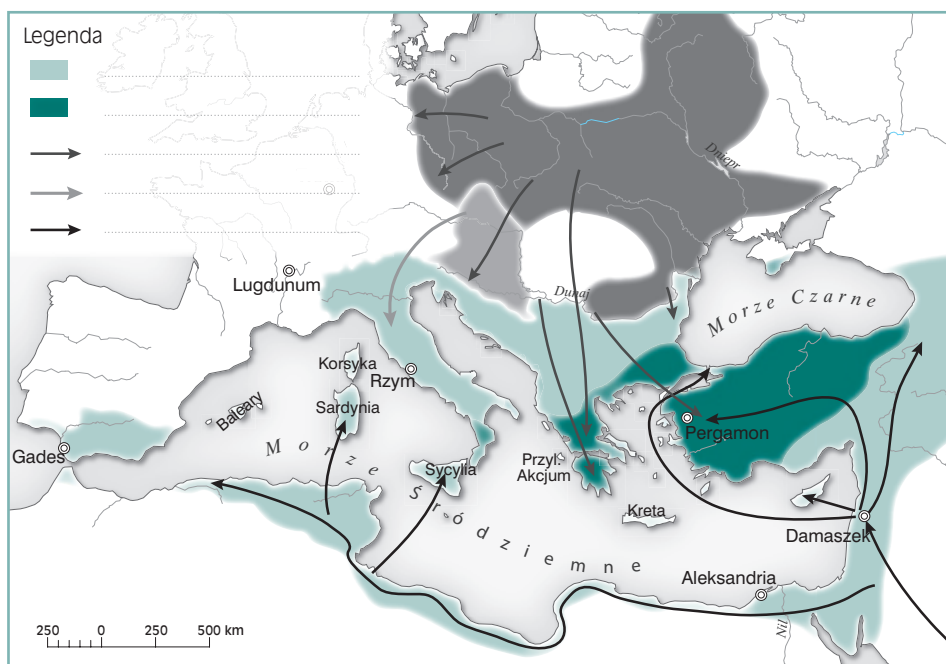
WCZESNE ŚREDNIOWIECZE

1. Cesarstwo Bizantyńskie

I, II, 10.1

1. Przyjrzyj się mapie, a następnie wpisz w odpowiednich miejscach w legendzie niżej wymienione hasła.

cesarstwo za Justyniana, cesarstwo w IX w., najazdy Arabów,
najazdy Longobardów, najazdy Słowian

I, 10.1.,
10.2

2. Uzupełnij tekst.

kodeks Justyniana, Justynian, Hadrian, Konstantyn Wielki,
Konstantynopol, Bizancjum, kodeks Hadriana

W 330 r. przeniósł stolicę państwa do
miasta, które wówczas otrzymało nazwę
..... . Jeden z jego następców, cesarz,
w celu umocnienia państwa opracował kodeks cywilny, zwany kodeksem

3. Zaznacz, które z poniższych zdań jest prawdziwe (P), a które fałszywe (F).

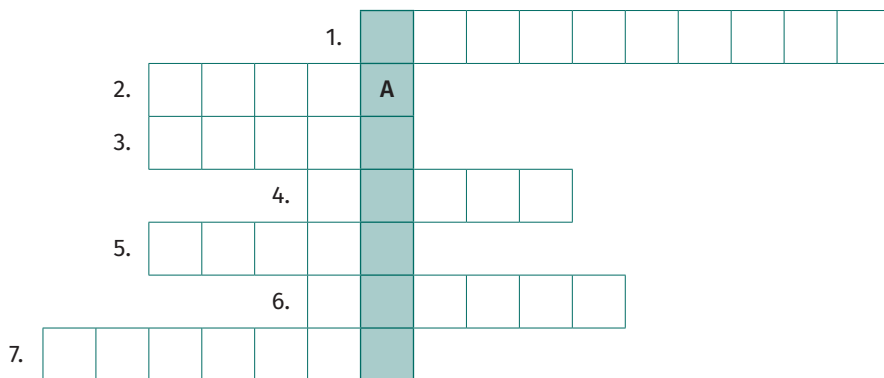
I, II, 10.1.,
10.2., 10.3

Zdanie do oceny	Prawda	Fałsz
Cesarstwo Wschodnie, czyli Bizancjum, upadło w 1453 r.		
Cesarstwo Bizantyjskie było kontynuacją Imperium Rzymskiego.		
Kościół wschodni jest inaczej nazywany Kościołem łacińskim.		
Ikony to obrazy przedstawiające święte postaci, charakterystyczne dla sztuki bizantyjskiej.		
Cerkiew to nazwa świątyni, w której zbierają się wierni wyznania prawosławnego, aby czcić Boga.		

2. Arabowie i islam

1. Rozwiąż krzyżówkę, a następnie napisz krótką notę biograficzną postaci, której imię jest rozwiązaniem hasła.

I, II, 8.2

Rozwiązanie:

1. Wyznawca islamu.
2. Święte miasto islamu.
3. Imię Boga w islamie.
4. Święta księga islamu.
5. Religia Arabów.
6. Islamska świątynia.
7. Wysoka wieża, z której muzulmański duchowny wzywa wiernych na modlitwę.

2. Kalif, muzułmański przywódca, skupiał w swoim ręku dwa rodzaje władzy. Jakiej? Podkreśl prawidłową odpowiedź.

- a) władzę świecką i duchową
- b) władzę ustawodawczą i proroczą
- c) władzę kapłańską i duchową

3. Przyjrzyj się budowli, a następnie wykonaj polecenia.

a) Odpowiedz, co przedstawia ilustracja.

.....

.....

b) Wyjaśnij, jakie jest przeznaczenie oznaczonej strzałką części budowli.

.....

.....

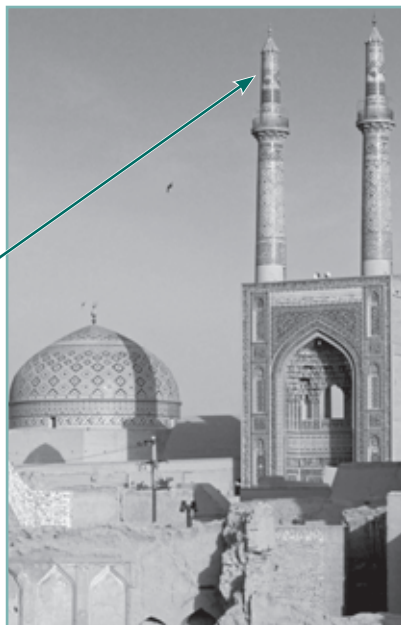
.....

.....

.....

.....

.....

3. Monarchia Karolingów

1. Rozpoznaj postać przedstawioną na ilustracji, a następnie na podstawie dostępnych źródeł napisz jej krótką notę biograficzną.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. Ustal chronologiczną kolejność panowania władców państwa Franków.

- a) Pepin Mały
- b) Karol Młot
- c) Karol Wielki

I, 9.1

3. Zaznacz na mapie kolorem zielonym ziemie, które znalazły się pod panowaniem Karola Wielkiego.

I, II, 9.2

4. Podaj przyczyny upadku monarchii Karola Wielkiego.

I, II, 9.2

4. Nowe państwa w Europie Zachodniej

1. Podkreśl imię władcy cesarstwa, który ostatecznie zjednoczył księstwa niemieckie.

I, 9.1

Henryk Ptasznik, Otton I, Ludwik Niemiecki

2. Odczytaj wyrazy, a następnie połącz je z odpowiednimi wyjaśnieniami.

II, 9.1., 9.4

a) A L K P W T I A Z R G U R T A P N

b) O L T U T O Z N X I P I I

c) L X U M D E O U L I F K I T N Y G U O T W N I K E

- 1) Saska dynastia, z której wywodził się Otton I.
- 2) Miejsce koronacji Ottona I, dawna siedziba monarsza Karola Wielkiego.
- 3) Wnuk Ottona I, który rozwinął ideę władzy zwierzchniej nad wszystkimi krajami chrześcijańskimi łacińskiej Europy.

a)	b)	c)

II, 9.1., 9.3

3. Na podstawie informacji z encyklopedii lub internetu napisz własnymi słowami krótką notatkę biograficzną jednego z wymienionych władców.

Otton I, Otton II, Otton III

II, 9.1.,
9.2, 9.3

4. Na podstawie ilustracji opisz sposób przedstawiania cesarza w okresie Ottonów.

[illegible]

5. Państwo Mieszka I

1. Połącz wydarzenia z datami.

chrzest Polski •	• 965 r.
bitwa pod Cedynią •	• 966 r.
zajęcie Śląska •	• 972 r.
	• 990 r.

2. Przyjrzyj się mapie, a następnie wykonaj polecenia.

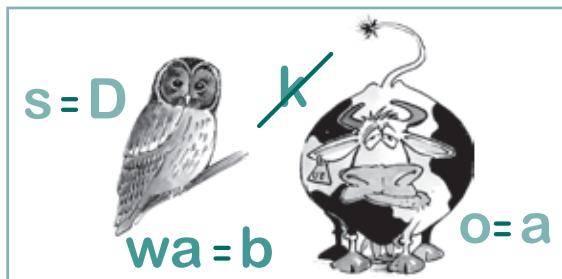

- Zaznacz obszar państwa polskiego w 992 r.
- W zaznaczonych na mapie miejscach podaj nazwy państw i ludów sąsiadujących z księstwem Polan za panowania Mieszka I.
- Podaj nazwę państwa, z którym od południowego-wschodu sąsiadowało księstwo Mieszka I.

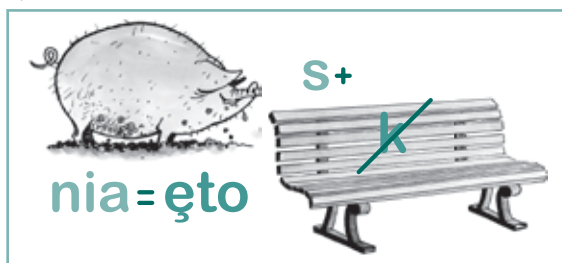

3. Rozwiąż rebusy i na podstawie różnych źródeł wyjaśnij, kim były postaci, których imiona są rozwiązaniami.

a)

b)

4. Wyjaśnij, co zawierał dokument *Dagome iudex*.

6. Feudalizm

1. Podkreśl prawidłową odpowiedź.

Początki społeczeństwa feudalnego sięgają

- a) panowania Ottona I.
- b) Cesarstwa Rzymskiego.
- c) panowania Karola Wielkiego.

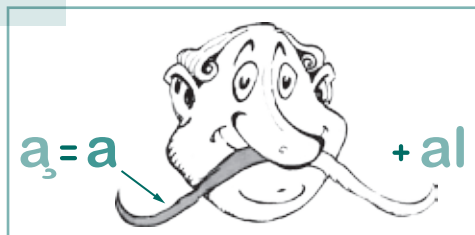
2. Wyjaśnij pojęcie.

suzeren –

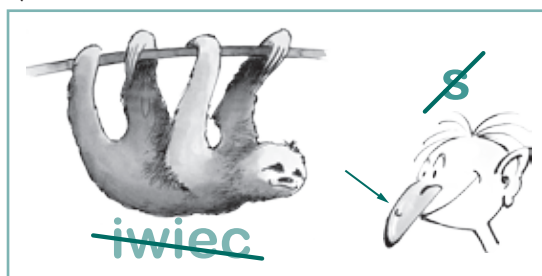

3. Rozwiąż rebusy i wyjaśnij otrzymane pojęcia.

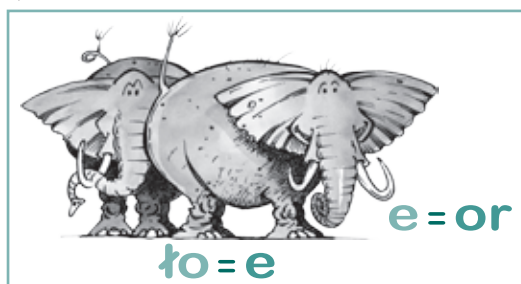
II, 11.1., a)
11.2

b)

c)

4. Na podstawie tekstu źródłowego wykonaj polecenia.

[...] Ponieważ wszystkim jest doskonale znane, że nie posiadam niczego, co pozwoliłoby mi wyżywić [się] i odziać, dlatego też zwróciłem się do waszej łaskawości i postanowiłem, że powinienem się oddać i powierzyć waszej opiece. Dokonałem też tego, a mianowicie na następujących warunkach: winniście mnie wspierać i pomagać tak wyżywieniem, jak i odzieżą, abym mógł stosownie do tego służyć wam i być pożytecznym [...].

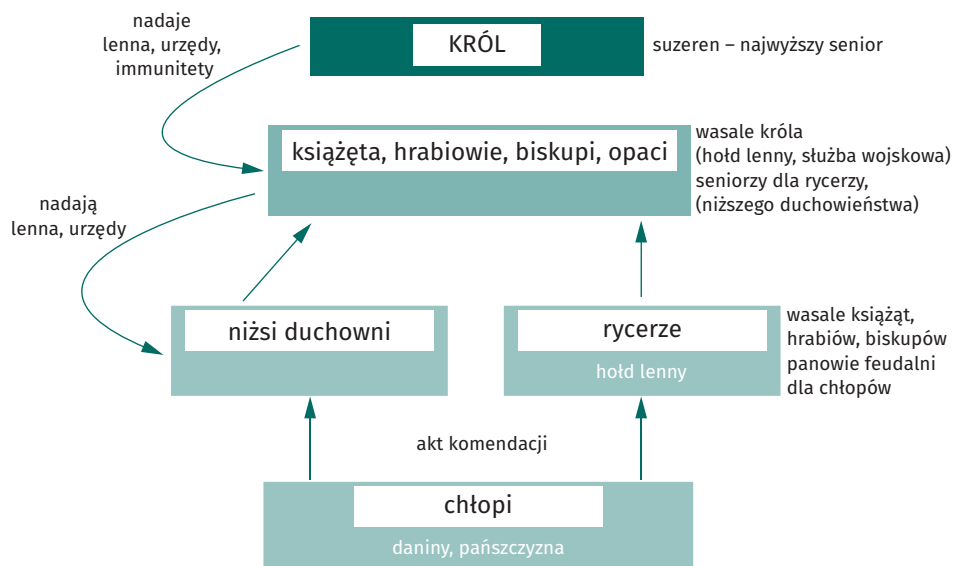
Źródło: H. Manikowska, J. Tazbirowa, *Historia. Średniowiecze*. Warszawa 1988, s. 33.

II, 11.1.,
11.2

a) Wyjaśnij przyczyny oddania się w opiekę seniorowi przez wystawcę tego dokumentu.

b) Wymień obowiązki, jakie przyjął na siebie wasal.

5. Przyjrzyj się schematowi, a następnie na jego podstawie wskaż tych, którzy są jednocześnie seniorami i wasalami.

PRACA PISEMNA

Spośród podanych poniżej tematów wybierz jeden i opracuj go. Odpowiedź zapisz w zeszycie.

1. Podaj i omów podstawowe zasady i symbole islamu.
2. Wyjaśnij, na czym polegał renesans karoliński.
3. Podaj i omów przyczyny i skutki rozłamu w Kościele w XI w.
4. Przedstaw zasady funkcjonowania systemu lennego.
5. Wyjaśnij okoliczności i następstwa przyjęcia chrztu przez Mieszka I.

II, 11.1.,
11.2

III, 8.2

III, 9.2

III, 10.3

III, 11.1

III, 13.3

EUROPA I POLSKA OD XI DO XIV WIEKU

1. Polska za panowania Bolesława Chrobrego

 1. Rozpoznaj na rycinie pierwszego króla Polski. Podaj jego imię i daty panowania.

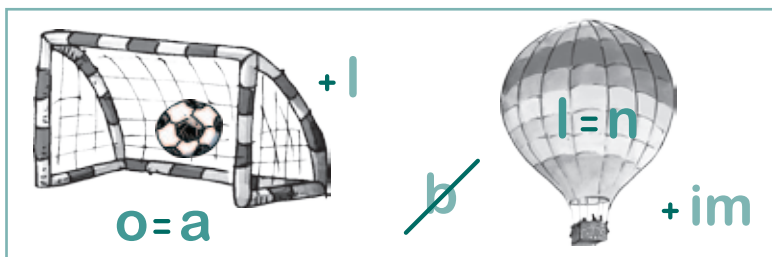
I, II, 13,1

.....

.....

.....

 2. Rozwiąż rebus, a następnie wyjaśnij, kim była i z czego jest znana postać, której imię jest jego rozwiązaniem.

II, 13.4

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3. Na podstawie tekstu źródłowego i wiedzy własnej wykonaj polecenia.

Kiedy Otton III przez kraj Milczan dotarł do siedzib Dziadoszan, wyjechał na jego spotkanie Bolesław [...]. Gdy Otto ujrzał z daleka upragniony gród, zbliżył się doń boso ze słowami modlitwy na ustach. Tamtejszy biskup Unger przyjął go z wielkim szacunkiem i wprowadził do kościoła, gdzie cesarz zalany łzami prosił świętego męczennika o wstawiennictwo [...]. Następnie utworzył zaraz arcybiskupstwo, jak przypuszczam zgodnie z prawem [...] Arcybiskupstwo to powierzył bratu wspomnianego męczennika, Radzimowi [...]. Po załatwieniu tych wszystkich spraw cesarz otrzymał od księcia Bolesława wspaniałe dary i wśród nich, co największą sprawiło mu przyjemność, trzystu opancerzonych żołnierzy.

Źródło: Kronika Thietmara, przekł. M.Z. Jedlicki, Kraków 2002, s. 48.

a) Podaj imię męczennika, o którym jest mowa w powyższym fragmencie.

b) Odpowiedz, jak nazywał się gród, do którego przyjechał Otton III.

c) Odpowiedz, komu powierzono nowo utworzone arcybiskupstwo.

4. Wyjaśnij, co zyskała Polska dzięki pokojowi zawartemu w 1018 r. w Budziszynie.

2. Kryzys i odbudowa państwa polskiego przez Kazimierza Odnowiciela

1. Na podstawie źródeł wyjaśnij, czemu książę Kazimierz zawdzięcza przydomek Odnowiciel.

2. Ustal chronologiczną kolejność panowania polskich władców.

- a) Bolesław Chrobry
- b) Bezprym
- c) Mieszko I
- d) Kazimierz Odnowiciel

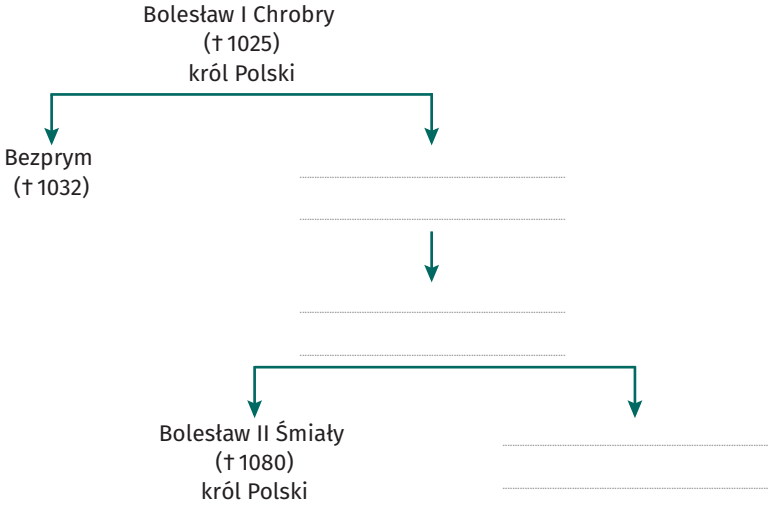
a)	b)	c)	d)

3. Uzupełnij drzewo genealogiczne Piastów i sporządź krótką notatkę biograficzną jednego z wymienionych na schemacie władców.

Imiona do uzupełnienia:

Mieszko II Lambert († 1034),
Kazimierz Odnowiciel († 1058),

Władysław Herman († 1102),
Bolesław II Śmiały († 1081)

4. Podaj przynajmniej trzy przyczyny, które spowodowały kryzys w polskim państwie w XI w.

1.
2.
3.

3. Konflikt o inwestyturę. Wyprawy krzyżowe

I, II, 9.4

1. Poniższa rycina przedstawia jedną z kwater drzwi gnieźnieńskich. Podaj nazwę ukazanej na niej ceremonii i objaśnij jej znaczenie.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

I, II, 9.4

2. Przyjrzyj się rycinie, a następnie wykonaj polecenia.

a) Odpowiedz, z jakim wydarzeniem historycznym związana jest scena przedstawiona na rycinie.

.....

.....

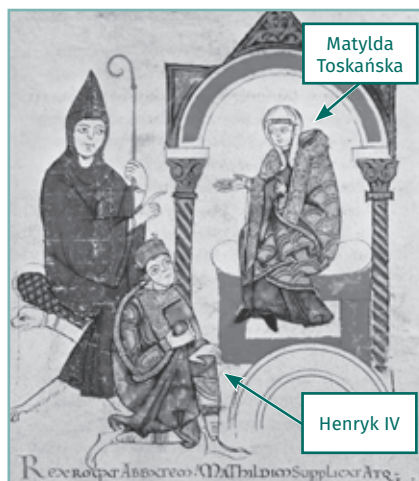
.....

b) Wyjaśnij, co było przyczyną tego wydarzenia.

.....

.....

.....

II, 9.4

3. Wymień trzy negatywne zjawiska występujące w Kościele w IX–XI w., które spowodowały, że konieczne stało się jego zreformowanie.

1.
2.
3.

4. W 1095 r. papież Urban II na synodzie w Clermont w Burgundii rzucił hasło „wojny świętej”. Wyjaśnij, jakie były skutki jego apelu.

I, II, 9.4

4. Polska Bolesławów: Szczodrego i Krzywoustego

1. Odczytaj wyraz z diagramu i odpowiedz na pytanie: który z królów polskich został obdarzony tym przydomkiem?

II, 13.1,
13.4

C	Z	S	O	Z	R	D	Y
---	---	---	---	---	---	---	---

 2. Rozpoznaj postać przedstawioną na rycinie, a następnie napisz jej krótką notę biograficzną.

I, II, 13.1,
13.4

3. Zastanów się i uzasadnij, dlaczego rządy Władysława Hermana znacząco utrudniły ponownie zjednoczenie kraju.

4. Połącz wydarzenia z okresu panowania Bolesława Krzywoustego z odpowiednimi datami.

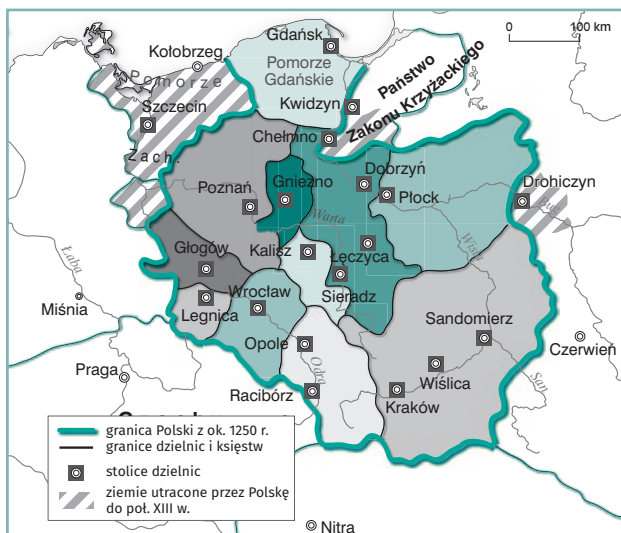
- podbój Pomorza Gdańskiego • 1109 r.
- podział państwa • 1135 r.
- najazd niemiecki • 1119 r.
- złożenie hołdu lennego cesarzowi • 1138 r.

5. Wyjaśnij, na czym polegała wprowadzona przez Bolesława Krzywoustego zasada senioratu oraz czym była dzielnica senioralna.

5. Rozbicie dzielnicowe w Polsce

1. Porównaj ze sobą dwie mapy podziału dzielnicowego Polski po śmierci Bolesława Krzywoustego i około 1250 r., a następnie opisz, jakie zmiany zaszły w tym podziale.

I, II, 14.2

2. Zaznacz prawidłową odpowiedź.

a) przywrócenie zasady senioratu.
b) obalenie zasady senioratu.
c) ustanowienie zasady senioratu.
d) likwidację dzielnicy senioralnej.

3. Odczytaj hasło z diagramu i podaj inną nazwę, pod którą znany jest ten zakon.

T	Z	A	Y	K	O	U	N	S	I	Z	P	W	I	T	Q	A
L	Z	A	N	M	A	J	L	Ś	W	G	I	Ę	D	T	S	R
Z	E	H	J	M	K	A	R	P	I	I	Y	P	A	D	N	N
Q	Y	N	U	A	R	E	O	D	E	U	N	Y	I	E	W	M
I	A	E	C	F	K	I	Z	E	G	P	O	U				

Rozwiązanie:

4. Na podstawie informacji z literatury przedmiotu i wiadomości z internetu napisz krótką notatkę o losach regionu, w którym mieszkasz, w okresie rozbięcia dzielnicowego.

6. Gospodarka i społeczeństwo Polski w okresie rozbięcia dzielnicowego

1. Wyjaśnij, na czym polegała trójpółowka.

II, 14.4

2. Na podstawie tekstu źródłowego wykonaj polecenia.

II, 14.4

[...]mykomesJan[...]razemzbratemnaszymWojciechemchcemy,aby[...],dosztławiadość, że dziedzictwo nasze, Radlino powszechnie zwane, Marcinowi zwanemu ze Staniewa [...] oddaliśmy w celu lokacji na prawie niemieckim [...] tym układem i kształtem, iż mieszkańcy przeczeczonej wsi przez poszczególne lata z każdego łanu małego w dzień św. Marcina płacić będą obowiązani 2 miary pszenicy, 2 miary żyta, 6 miar owsa [...] wiadrunek srebra [...] wspomniany zaś Marcin, sołtys i jego dziedzice z tytułu lokacji siódmy łan [...] swobodnie będą posiadali [...] I trzeci denar z każdej sprawy sądzonej. [...] Daliśmy także [...] wspomnianemu Marcinowi [...] moc wystawiania młynów [...], karczmę, jatkę, sadzawkę [...] Dajemy Marcinowi i jego potomstwu moc sądzenia: ucięcia głowy i obcięcia członków co do tych, którzy by zawinili we wsi wspomnianej [...].

Źródło: Sytuacja wsi feudalnej do XV wieku. Teksty źródłowe do nauki historii w szkole, oprac. W. Korta, z. 7, Warszawa 1952, s. 27.

a) Wymień obowiązki chłopa.

b) Wymień prawa sołtysa.

3. Osadnictwo na prawie niemieckim opierało się na kilku zasadach. Jakich? Podkreśl prawidłową odpowiedź.

I, II, 14.4

a) wolność osobista osadników, własność gruntów, autonomia sądowa (sąd ławniczy pod przewodnictwem sołtysa)

b) autonomia sądowa, dziedziczne użytkowanie gruntu, wolność osobista osadników

c) autonomia sądowa (sąd ławniczy pod przewodnictwem sołtysa), dziedziczna własność gruntów, obowiązek służby wojskowej

7. Narodziny monarchii stanowych

II, 9.3.,
9.4

1. Na podstawie różnych źródeł napisz, na czym polegał uniwersalizm papieski i cesarski.

I, II, 11.2,
11.3

2. Wyjaśnij pojęcia.

wojna stuletnia –

monarchia stanowa –

I, II, 11.2,
11.3

3. Przyjrzyj się reprodukcji angielskiego dokumentu z 1215 r., a następnie wykonaj polecenia.

a) Odpowiedz, co przedstawia ilustracja i kto jest autorem tego dokumentu.

b) Wymień najważniejsze postanowienia dokumentu i wyjaśnij, jakie znaczenie miał on dla przemian ustrojowych w Anglii.

8. Odbudowa Królestwa Polskiego przez Władysława Łokietka

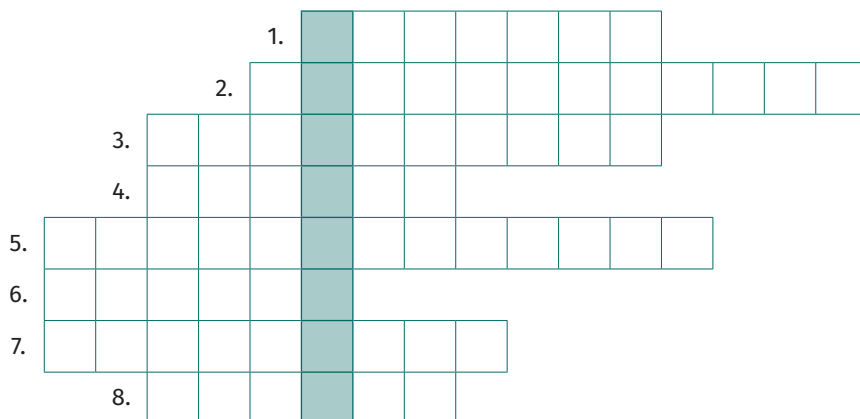
1. Przyjrzyj się mapie. W zaznaczonym miejscu na mapie wpisz datę koronacji Władysława Łokietka. Następnie zakreśl obszary znajdujące się pod jego panowaniem w chwili koronacji. Odpowiedz, czy w związku z koronacją można mówić o końcu rozbięcia dzielnicowego i zjednoczeniu ziem polskich.

I, II, 14.4,
14.5

2. Rozwiąż krzyżówkę, a następnie wyjaśnij, kim była i jaką rolę w dziejach Polski odegrała postać, której imię jest rozwiązaniem.

I, II, 13,
14

1. Henryk – syn Henryka Brodatego.
2. Czeska dynastia, której przedstawiciele panowali w Polsce.
3. Miecz koronacyjny królów polskich.
4. Wójt Krakowa, przywódca buntu przeciwko Łokietkowi.
5. Jan – król Czech, pretendent do polskiego tronu.
6. Dzielnica, z której pochodził Władysław Łokietek.
7. Święty biskup, patron zjednoczenia Polski.
8. Imię władców Polski z dynastii Przemyślidów.

I, 14.3

3. Uzupełnij tekst odpowiednimi pojęciami.

Legnica,	Pomorze Gdańskie,	1308,	Ziemia Dobrzyńska,	Płowce,
	1309,	Kujawy,	Pomorze Zachodnie,	1310

W r. Krzyżacy zajęli Pokojowe próby rozstrzygnięcia sporu nie dały rezultatu. W latach 1329–1332 doszło do wojny z Krzyżakami. Mimo zwycięstwa w 1331 r. w bitwie pod wojna przyniosła dalsze straty. Krzyżacy zagarnęli i

I, II, 14

4. Poniżej zostało podanych kilka ważniejszych wydarzeń za panowania Władysława Łokietka. Na ich podstawie oceń panowanie króla.

- 1304–1306 – zajmuje Małopolskę, Ziemię Sieradzką, Łęczycką, Pomorze Gdańskie i Kujawy
- 1308 – w związku z zajęciem przez Brandenburczyków Gdańska wzywa na pomoc Krzyżaków
- 1311–1312 – tłumi bunt niemieckich mieszczan Krakowa
- 1314 – wyprawa na Poznań, Wielkopolska uznaje władzę Łokietka
- 1326 – wyprawa polsko-litewska – łupi i pustoszy Brandenburgię po Frankfurt nad Odrą

9. Polska za panowania Kazimierza Wielkiego

1. Na podstawie tekstu źródłowego wykonaj polecenie.

Tak tedy ten ponad wszystkich monarchów polskich dzielenie rządził Rzeczpospolitą; albowiem jak drugi Salomon podniósł do wielkości dzieła swoje – murował miasta, zamki, domy. Naprzód ozdobił zamek krakowski podziwienią godnymi domami, wieżami, rzeźbą, malowidłem, dachami wielkiej piękności. Naprzeciw zaś zamku krakowskiego, po drugiej stronie Wisły, około kościoła, który się nazywa Skatką, wymurował miasto, które od imienia swego nazwał Kazimierzem [...].

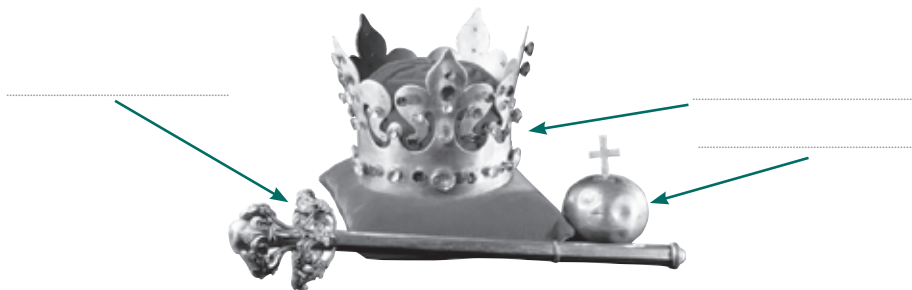
Źródło: Kronika Jana z Czarnkowa, przekł. J. Żerbiłło, Kraków 2001, s. 16–17.

I, II, 14.5

Wyjaśnij znaczenie przysłowia: „Zastał Polskę drewnianą, a zostawił murowaną”.

2. Poniżej zostały przedstawione insygnia królewskie Kazimierza Wielkiego. Nazwij każde z nich.

II, 14.5

3. Połącz daty z wydarzeniami.

I, 14.5

1343 r. •	• założenie Akademii Krakowskiej
1335 r. •	• pokój z Krzyżakami w Kaliszu
1364 r. •	• podbój Rusi Halickiej
	• układ z Janem Luksemburczykiem

4. Wyjaśnij pojęcia.

statut –

II, 14.5

żupy –

.....
prawo składu –

10. Andegawenowie na polskim tronie

II, 14.4.,
14.5

1. Wyjaśnij pojęcia.

starosta –

unia –

2. Na podstawie dostępnych źródeł wyjaśnij, co znaczyło pojęcie „Korona Królestwa Polskiego” (łac. *Corona Regni Poloniae*). Wyjaśnij, jakie znaczenie dla ustroju państwa miało wprowadzenie tego pojęcia.

I, II, 14.5

I, 14

3. Zaznacz prawidłową odpowiedź.

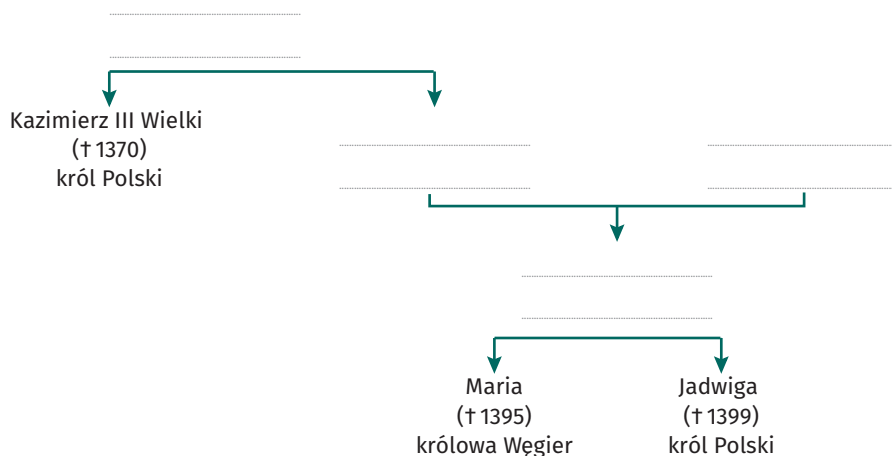
Przywilej koszycki z 1374 r. został wydany dla

- a) szlachty.
- b) szlachty i duchowieństwa.
- c) chłopów i szlachty.
- d) wszystkich stanów.

4. Uzupełnij fragment drzewa genealogicznego ilustrujący powiązania dynastyczne między Piastami i Andegawenami.

I, 14

Karol Robert, Elżbieta Łokietkówna, Ludwik Węgierski,
Władysław Łokietek, Karol II Andegaweński

PRACA PISEMNA

Spośród podanych poniżej tematów wybierz jeden i opracuj go. Odpowiedź zapisz w zeszyte.

1. Omów postanowienia zawarte w statucie Bolesława Krzywoustego.
2. Wymień i omów najważniejsze wydarzenia w stosunkach polsko-krzyżackich w czasach panowania Piastów.
3. Przedstaw znaczenie rozwoju ruchu osadniczego dla ożywienia gospodarczego Polski za czasów piastowskich.
4. Jakie są, twoim zdaniem, najważniejsze dokonania Kazimierza Wielkiego w polityce wewnętrznej? Uzasadnij swój wybór.
5. Scharakteryzuj politykę zagraniczną Kazimierza Wielkiego.

III, 14.2

III, 14.3

III, 14.4

III, 14.5

III, 14.5

EUROPA I POLSKA OD SCHYŁKU XIV WIEKU

1. Narodziny państwa polsko-litewskiego

I, II, 15.1

1. Na podstawie tekstu źródłowego i wiedzy pozaźródłowej wykonaj polecenia.

*Ziemie Litwy i Rusi [...] królestwu polskiemu powtórnie wcielamy [...] złączamy, przyłączamy, sprzymierzamy [...] na wieczne czasy, aby zawsze były zjednoczone nieo-
dezwanie przez sporu wszelakiego.*

*[...] wszyscy panowie i szlachta ziem litewskich wiarę [...] nam Władysławowi królowi pol-
skiemu i Aleksandrowi albo Witoldowi wielkiemu księciu litewskiemu i potomkom naszym
będą powinni trzymać i chować jako panowie i szlachta królestwa polskiego swym kró-
lom zwykli są chować i trzymać [...].*

Źródło: H. Manikowska, J. Tazbirowa, *Historia. Średniowiecze*, Warszawa 1988, s. 182.

a) Podaj imiona władców, którzy zawarli unię w Horodle.

b) Podaj datę jej zawarcia.

c) Omów zasady ustanowienia unii.

I, II, 15.2

2. Na rysunku przedstawiono rycerza jednego ze średnio-
wiecznych zakonów. Podaj, który zakon reprezentuje i jakie
charakterystyczne elementy jego stroju o tym świadczą.

3. Na mapie zaznacz kolorem brązowym ziemie należące do Wielkiego Księstwa Litewskiego, a kolorem pomarańczowym ziemie Królestwa Polskiego w chwili zawarcia unii w Krewie.

I, II, , 15.1

4. Wymień przyczyny i skutki Wielkiej Wojny z zakonem w latach 1409–1411.

I, II, 15.2

Przyczyny	Skutki

2. Ekspansja Turków w Europie. Rządy Władysława Warneńczyka

I, 15

1. Rozpoznaj na rycinie Władysława Warneńczyka. Postaw krzyżyk w kratce przy odpowiednim wizerunku, a w miejscu pod ryciną podaj daty panowania tego władcy w Polsce i na Węgrzech.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

I, II, 15

2. Na mapie zaznacz strzałką krucjatę Władysława Warneńczyka, która zakończyła się klęską w 1444 r.

3. W 1440 r. Władysław III Warneńczyk został również królem Węgier. Odpowiedz, dlaczego Węgrzy oddali tron królowi Polski. Wyjaśnij, jaki wpływ na sytuację wewnętrzną w Rzeczypospolitej wywarło zawarcie unii polsko-węgierskiej.

I, II, 15

4. Podkreśl właściwą odpowiedź.

I, 15

Po śmierci Władysława Warneńczyka królem Polski został

- a) Kazimierz Jagiellończyk.
- b) Zygmunt Stary.
- c) Zygmunt August.
- d) Władysław IV Jagiellończyk.

3. Wojna trzynastoletnia

1. Uzupełnij poniższy tekst.

I, 15.2

1454, 1440, Prusy i Pomorze, Prusy i Kujawy, Kazimierza Jagiellończyka,
Zakon, Turkom, Władysława Jagiełły

W r. powstał Związek Pruski, który zrzeszał szlachtę i miasta Pomorza oraz Prus. Stanowił on opozycję przeciwko Początkowo Związek szukał poparcia u cesarza i papieża. Gdy go nie otrzymał, a cesarz nakazał rozwiązanie Związku, jego członkowie zwrócili się o pomoc do króla Związek wzniecił powstanie przeciw Krzyżakom. Delegacja Związku udała się do króla, który w r. wydał przywilej inkorporacyjny. Na jego mocy zostały wcielone do Polski.

2. Odczytaj diagram, a następnie wyjaśnij otrzymane hasło. Odpowiedz, jaką rolę w wojnie trzynastoletniej odegrała ta formacja wojskowa.

R	W	P	E	R	O	A	W	S	C	G	P	I	U	O
A	T	L	K	T	I	Q	A	T	M	N	E	E	R	R
Q	U	D	S	K	Z	L	E	T	N	P	I	H	E	

Rozwiązanie:

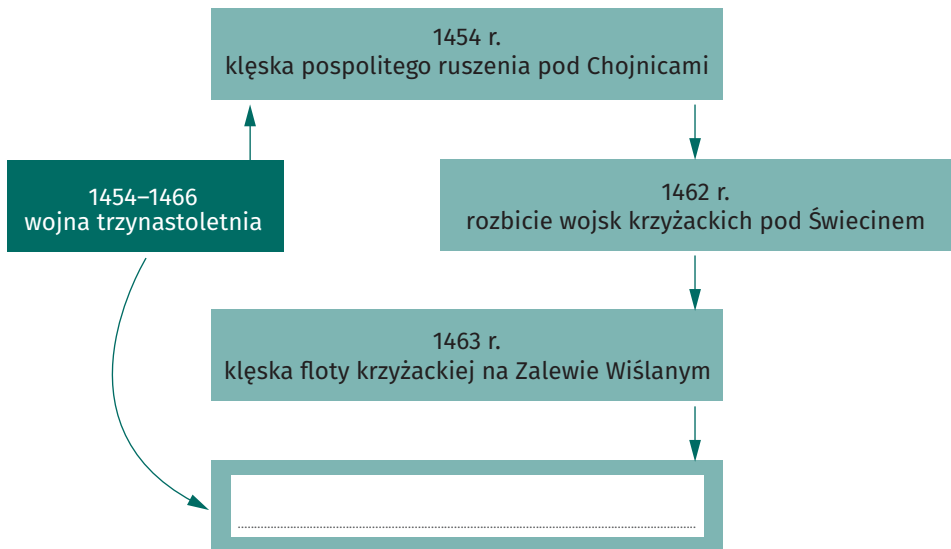
.....

.....

.....

.....

3. Na podstawie wykresu przeanalizuj przebieg wojny trzynastoletniej. Podaj, jakim wydarzeniem się zakończyła, a następnie wymień postanowienia pokoju kończącego wojnę.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4. Schyłek średniowiecza

1. Wyjaśnij pojęcie.

Hanza –

II, 11.3

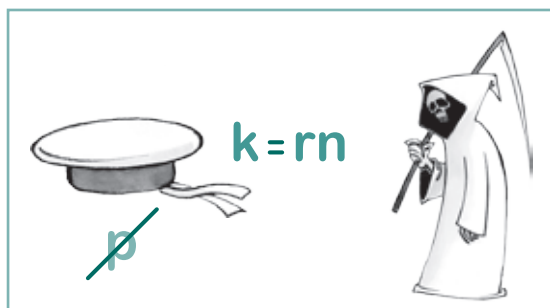

2. Na podstawie dostępnych źródeł napisz, kim była Joanna d’Arc. W jakich wydarzeniach brała udział ta postać?

I, II, 11

3. Rozwiąż rebus. Wyjaśnij, co oznacza otrzymany termin i jakie były skutki tego zjawiska w dziejach Europy.

I, II, 11

4. Na podstawie podręcznika wymień i opisz wydarzenia, które zaważyły na pogłębieniu kryzysu gospodarczego i społecznego w XIV w.

I, II, 11

5. Kultura średniowiecza

II, 12.1.,
12.3

1. Wyjaśnij pojęcia.

portal –

bazylika –

transept –

I, II, 12.1.,
12.3

2. Zaznacz krzyżykiem budowle, które powstały w średniowieczu.

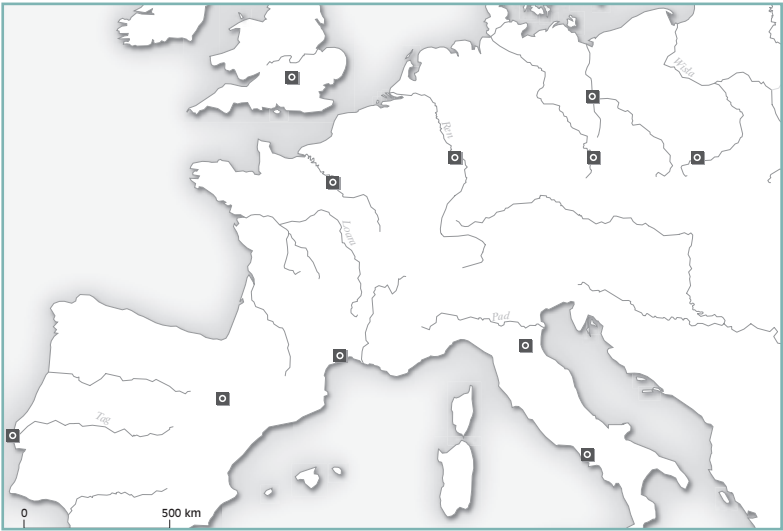
3. Spośród podanych wybierz nauki, które składały się na model siedmiu nauk wyzwolonych stanowiących podstawę nauczania w średniowieczu.

retoryka, dialektyka, logika, łacina, geometria, arytmetyka,
astronomia, muzyka, gramatyka

Trivium	Quadrivium
1.	1.
2.	2.
3.	3.
	4.

4. Przyjrzyj się mapie. Następnie wpisz w odpowiednich miejscach nazwy wymienionych niżej uniwersytetów średniowiecznych.

Oxford, Bolonia, Sorbona, Praga, Kraków

6. Miejsce Polski w średniowiecznej Europie

1. Odpowiedz, jakie wydarzenie sprawiło, że Polska znalazła się w kręgu kultury łacińskiej.

.....

.....

.....

2. Uzupełnij tabelę, wpisując obok wybitnych przedstawicieli polskiego średniowiecza ich dokonania.

Postać	Dokonania
Gall Anonim	
Jan Długosz	
Wit Stwosz	

3. Przyjrzyj się mapie. Postaw kółko przy miejscowościach, w których znajdują się znane obiekty zbudowane w stylu romańskim, a krzyżyk – budowle gotyckie. Uwaga: można stawiać oba symbole przy nazwach miejscowości.

7. Kościół u schyłku średniowiecza

1. Wyjaśnij pojęcia.

kurialiści –

II, 10.3

inkwizycja –

2. Przyjrzyj się ilustracji, a następnie wykonaj polecenia.

I, II, 18

a) Odpowiedz, jakie wydarzenie z XV w. zostało przedstawione na rycinie.

b) Wyjaśnij, dlaczego doszło do tych wydarzeń.

3. Na podstawie dostępnych źródeł sporządź notatkę na temat roli zakonów w średniowiecznej Europie.

II, 12.1.,
18

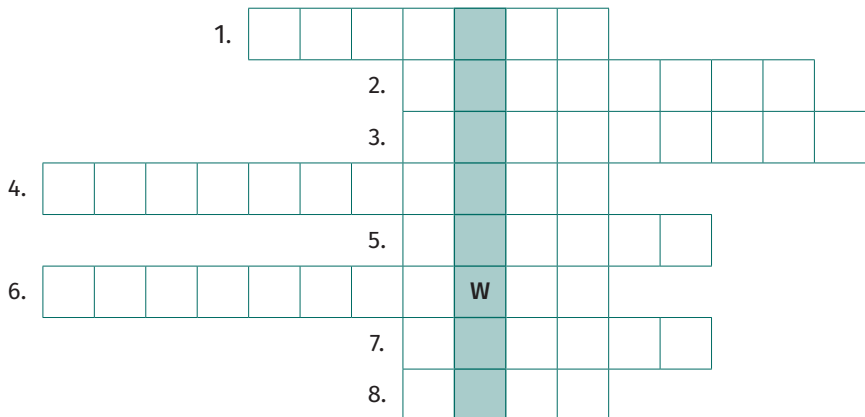
II, 10., 11.,
12

myśliciel chrześcijański, twórca dzieła pt. *Summa teologiczna*, św. Augustyn,
założyciel zakonu braci mniejszych, założyciel zakonu kaznodziejskiego

Osoba	Osiągnięcia
	myśliciel chrześcijański, czerpiący z platonizmu
św. Franciszek z Asyżu	
św. Tomasz z Akwinu	

I, II, 10.,
11., 12

1. Taniec – motyw malarski, popularny w późnym średniowieczu.
2. Nauka o bogu i zasadach wiary.
3. Poszukiwacze kamienia filozoficznego.
4. Cel pielgrzymek.
5. Tomasz z – teolog i filozof średniowieczny.
6. Działający w Anglii zwolennicy nauk Jana Wiktora.
7. Średniowieczny malarz włoski.
8. Organizacja zawodowa rzemieślników.

- 3. Poniższa ilustracja przedstawia „Triumf śmierci”, fragment obrazu XVI-wiecznego malarza Piotra Breughla Starszego. Przyjrzyj się uważnie ilustracji i odpowiedz, czy i w jaki sposób dzieło to odzwierciedla mentalność i sposób postrzegania świata przez ludzi średniowiecza.

I, II, 12

PRACA PISEMNA

Spośród podanych poniżej tematów wybierz jeden i opracuj go. Odpowiedź zapisz w zeszycie.

1. Wyjaśnij przyczyny zawarcia unii polsko-litewskiej.
2. Przedstaw rozwój uprawnień stanu szlacheckiego.
3. Omów stosunki polsko-krzyżackie w okresie panowania Jagiellonów.
4. Scharakteryzuj strukturę średniowiecznego społeczeństwa.
5. Na podstawie wybranych przykładów porównaj styl romański i gotycki.

III, 15.1

III 11.2.,
13.2., 15.3

III, 15.2

III, 11

III, 12.3

INDEKS HASEŁ

A

Abraham 11
Afrodyta 21
Afryka 29
Akademia Krakowska 58
Akwedukt 32
Aleksander Wielki 24
Aleksandria 35
Amfora 15
Apollo 20, 21
Arabowie 37
Archimedes 23
Ariadna 20
Artemida 20
Arytmetyka 68
Astronomia 68
Atena 20
Ateny 16

B

Babilon 6
Bazylika 67
Bezprym 47
Biblia 11
Bitwa pod Cheroneą 19
Bizancjum 37–38
Bolesław Chrobry 47
Bolesław Krzywousty 50–52
Bolesław Szczodry 50
Bolesław Śmiały 48
Bolonia 68
Budziszyn 47

C

Cedynia 42
Cenzor 28
Cerkiew 38
Cesarstwo rzymskie 43
Cesarstwo wschodnie 38
Chefren 11

Chrzest Polski 42
Cynicy 22
Cyrk Rzymski 32
Cywilizacja minojska 12
Cywilizacja mykeńska 12

D

Dagome iudex 43
Demokracja 16
Despotia 16
Dialektyka 68
Diaspora 11
Dioklecjan 32
Dominat 32
Dynasta Saska 41
Dzielnica senioralna 51

E

Eforowie 18
Egipt 12
Elżbieta Łokietkówna 60
Epikur z Samos 21
Epikurejczycy 22
Euklides 23
Ewolucja 6

F

Filozofia 22
Forum Romanum 26

G

Gall Anonim 69
Gaugamela 24
Geometria 68
Geronci 18
Geruzja 18
Gimnazjon 14
Gladiator 28
Gramatyka 68
Grecja 12–13, 22

Grzegorz XIII 33

H

Hades 12, 21
Hadrian 37
Hannibal 29
Hanza 66
Hefajstos 21
Hellada 12, 18
Henryk Ptasznik 40
Hermes 20
Hetera 14
Hipokrates 23
Historia 4
Hołd 51
Hominidy 6
Hunowie 35

I

Igrzyska 14
Ikona 38
Imperium Rzymskie 38
Inkwizycja 70
Inwestytura 49

J

Jan Długosz 69
Jan Luksemburczyk 58
Jerozolima 10
Jerozolima 6
Joanna d'Arc 66
Juda 11
Juliusz Cezar 31
Justynian 37

K

Kalendarz
– gregoriański 33
– juliański 33
Kalif 39

Kanaan 11
Kapłan 18
Karol II Andegaweński 60
Karol Młot 40
Karol Robert 60
Karol Wielki 40, 43
Karolingowie 39
Kartagina 29
Kazimierz Jagiellończyk 64
Kazimierz Odnowiciel 47–48
Kazimierz Wielki 58
Klaudiusz 31
Klejstenes 16
Kodeks Hadriana 37
Kodeks
– Hammurabiego 7
– Justyniana 37
Konstantyn Wielki 37
Konstantynopol 37
Konsul 28
Korona Królestwa Polskiego 59
Kraków 68
Krassus 31
Król 18
Królestwo Polskie 62
Krzyżacy 57–58, 61
Księga Umarłych 9
Kujawy 57
Kurialiści 70

L

Legionista 30
Legnica 57
Leonidas 18
Lepidus 31
Leszek Biały 53
Logika 68
Longobardowie 37
Ludwik Niemiecki 40
Ludwik Węgierski 60

Ł

Łacina 68
Łącznie 32

M

Maraton 18
Marek Antoniusz 31
Megality 6
Mezopotamia 6, 12
Mieszko I 42, 47
Mieszko II Lambert 48
Miltiades 18
Mit 19
Monarchia 16
– absolutna 32
– stanowa 55
Monoteizm 11
Muzyka 68
Myron 23

N

Nabuchodonozor 11
Neron 31
Nić Pandory 20
Niewolnik 28–29
Niniwa 6

O

Odoaker 35
Oktawian 31
Oktawian August 32
Oligarchia 16
Olimp 19
Olimpiada 14
Orestes 35
Otton I 40–43
Otton II 41
Otton III 41, 47
Oxford 68

P

Palestyna 11–12
Panteon 32
Państwo Franków 40
Patriarcha 11
Patrycjusze 26
Pax romana 31
Pepin Mały 40
Persowie 18

Pieta Achillesa 20
Pięściak 6
Pitagoras 23
Plebejusze 26
Płowce 57
Polis 14
Politeizm 8, 19
Pomorze Gdańskie 51, 57
Pomorze Zachodnie 57
Portal 67
Porządek
– dorycki 22
– joński 22
– koryncki 22
Posejdon 20–21
Praga 68
Prawo składu 59
Pretor 28
Pryncypat 32
Przywilej Koszycki 59
Publiusz Korneliusz Scypio 29
Punijczycy 26
Pyrrus 29

R

Retoryka 68
Ruś Halicka 58
Rzym 26–27

S

Salamina 18
Salomon 11
Sarkofag 8
Saul 11
Senior 45
Słowianie 37
Sofiści 22
Sokrates 15
Sokrates 21
Solon 16
Sorbona 68
Sparta 14, 17–18
Spartakus 29
Stajnie Augiasza 20
Starosta 59
Statut 58

Stoa 14
Stoicy 22
Strateg 18
Styks 12
Suzeren 43
Sycylia 29
Syzyfowe prace 20

Ś

Śląsk 42
Św. Augustyn 71
Św. Franciszek z Asyżu 71
Św. Tomasz z Akwinu 71

T

Tales z Miletu 21
Talmud 11
Temistokles 18
Teodozjusz 35
Teokracja 16
Termopile 18
Tora 11
Transept 67
Trójpółowka 54
Trybun ludowy 28
Tukidydes 23
Tyrania 16

U

Unia 59
– w Horodle 61
Uniwersalizm
– cesarski 55
– papieski 55
Ur 6
Urban II 50

W

Wasal 45
Wielkie Księstwo Litewskie
62
Wit Stwosch 69
Władysław Herman 48, 51
Władysław Jagiełło 64

Władysław Łokietek 56–57,
60
Władysław Wareńczyk 63–64
Wojna
– trzynastoletnia 65
– peloponeska 19
– punicka 29
– stuletnia 55
– święta 50
– z zakonem 62

Z

Zakon
– braci mniejszych 71
– kaznodziei 71
Zasada
– senioratu 51
– talionu 7
Zeus 20–21
Zgromadzenie 18
Ziemia
– Dobrzyńska 57
– Święta 10

Ż

Źródło
– materialne 5
– pisane 5

Ż

Żupy 58

Numer zadania	Treść z podstawy programowej	Operon	Nowa Era Śladami przeszłości	WSiP Bliżej historii	GWO Podróże w czasie
I.1.1	II etap edukacyjny	9–15	–	6–11	6–7
I.1.2	II etap edukacyjny	9–15	–	6–11	6–7
I.1.3	II etap edukacyjny	9–15	–	6–11	6–7
I.2.1	1.2. wyjaśnienia zależności pomiędzy środowiskiem geograficznym a warunkami życia człowieka	16–21	10–19	12–20	16–27
I.2.2	II etap edukacyjny	16–21	10–19	12–20	16–27
I.2.3	1.2. j.w.	16–21	10–19	12–20	16–27
I.3.1	2.1. lokalizuje w czasie i przestrzeni cywilizacje starożytnej Mezopotamii i Egiptu	22–26	20–28	21–26	28–35
I.3.2	2.3. wyjaśnia znaczenie pisma i prawa w procesie powstawania państw	22–26	20–28	21–26	28–35
I.3.3	2.1. j.w.	22–26	20–28	21–26	28–35
I.3.4	2.4. rozpoznaje typy pisma wykształcone na terenie Mezopotamii i Egiptu	22–26	20–28	21–26	28–35
I.4.1	2.2. charakteryzuje strukturę społeczeństwa i system wierzeń w Egipcie	27–32	29–35	27–34	36–51
I.4.2	2.2. j.w.	27–32	29–35	27–34	36–51
I.4.3	2.2. j.w.	27–32	29–35	27–34	36–51

Numer zadania	Treść z podstawy programowej	Operon	Nowa Era Śladami przeszłości	WSiP Bliżej historii	GWO Podróże w czasie
I.5.1	3. starożytny Izrael	33-37	38-41	35-40	52-59
I.5.2	3.1. charakteryzuje podstawowe symbole i główne zasady judaizmu	33-37	38-41	35-40	52-59
I.5.3	3.1. j.w., 3.2. wyjaśnia różnicę pomiędzy politeizmem a mono teizmem, odwołując się do przykłałów	33-37	38-41	35-40	52-59
I.1	1.1. porównuje koczowniczy tryb życia z osiadłym i opisuje skutki przyjęcia przez człowieka trybu osia dłego	16-21	16-19	16-21	22-27
I.2	2.1. j.w.	22-32	20-35	21-30	28-43
I.3	2.3. j.w.	23, 31, 36	46-51	41-44	8-61
I.4	2.3. j.w.	24-25, 28, 34, 36	20-41	41-44	28-61
I.5	3.1. j.w.	33-37	38-41	35-40	52-59
II.1.1	4.1. wyjaśnia wpływ środowiska geograficznego na gospodarkę i rozwój polityczny staro żytniej Grecji	41-48	56-59	45-49	62-69
II.1.2	4.1. j.w.	41-48	56-59	45-49	62-69
II.1.3	4.3. charakteryzuje czynniki integrujące starożytnych Greków – język, system wierzeń, teatr oraz igrzyska olimpijskie	41-48	56-59	45-49	62-69
II.1.4	4.3. j.w.	41-48	56-59	45-49	62-69

Numer zadania	Treść z podstawy programowej	Operon	Nowa Era Śladami przeszłości	WSiP Bliżej historii	GWO Podróże w czasie
II.1.5	4.2. umiejscawia w czasie i porównuje system sprawowania władzy oraz organizację społeczeństwa w Sparcie i Atenach peryklejskich	41-48	56-59	45-49	62-69
II.2.1	4.2. j.w., 4.3. j.w.	49-53	74-86	45-67	62-83
II.2.2	4.2. j.w., 4.3. j.w.	49-53	74-86	45-67	62-83
II.2.3	4.2. j.w., 4.3. j.w.	49-53	74-86	45-67	62-83
II.2.4	4.3. j.w.	49-53	74-86	45-67	62-83
II.3.1	4.2. j.w.	54-57	60-63	50-54	90-97
II.3.2	4.2. j.w.	54-57	60-63	50-54	90-97
II.3.3	4.2. j.w.	54-57	60-63	50-54	90-97
II.4.1	4.2. j.w.	58-61	64-63	55-58	84-89
II.4.2	4.2. j.w.	58-61	64-63	55-58	84-89
II.4.3	4.2. j.w.	58-61	64-63	55-58	84-89
II.4.4	4.2. j.w.	58-61	64-63	55-58	84-89
II.4.5	4.2. j.w.	58-61	64-63	55-58	84-89
II.5.1	4.1. j.w.	62-67	68-73	68-72	98-105

Numer zadania	Treść z podstawy programowej	Operon	Nowa Era Śladami przeszłości	WSiP Bliżej historii	GWO Podróże w czasie
II.5.2	4.1. j.w.	62-67	68-73	68-72	98-105
II.5.3	4.1. j.w.	62-67	68-73	68-72	98-105
II.5.4	4.1. j.w.	62-67	68-73	68-72	98-105
II.6.1	4.3. j.w.	68-71	74-78	59-61	70-77
II.6.2	4.3. j.w.	68-71	74-78	59-61	70-77
II.6.3	4.3. j.w.	68-71	74-78	59-61	70-77
II.6.4	4.3. j.w.	68-71	74-78	59-61	70-77
II.7.1	4.3. j.w.	72-76	87-90	62-67	106-113
II.7.2	4.3. j.w.	72-76	87-90	62-67	106-113
II.7.3	4.3. j.w.	72-76	87-90	62-67	106-113
II.7.4	4.3. j.w., 6.1. charakteryzuje najważniejsze osiągnięcia kultury materialnej i duchowej antycznego świata w różnych dziedzinach: filozofii i, nauce, architekturze, sztuce, literaturze, 6.2. podaje przykłady osiągnięć antyku, które mają wpływ na cywilizację współczesną	72-76	87-90	62-67	106-113
II.8.1	4.1. j.w., 4.3. j.w., 6.1. j.w., 6.2. j.w.	77-82	82-90	62-67	106-113

Numer zadania	Treść z podstawy programowej	Operon	Nowa Era Śladami przeszłości	WSiP Bliżej historii	GWO Podróże w czasie
II.8.2	4.1. j.w., 4.3. j.w.	77-82	82-90	62-67	106-113
II.8.3	4.1. j.w., 4.3. j.w., 6.1. j.w., 6.2. j.w.	77-82	82-90	62-67	106-113
II.9.1	4.1. j.w.	83-88	92-96	73-77	114-121
II.9.2	4.1. j.w.	83-88	92-96	73-77	114-121
II.9.3	4.1. j.w.	83-88	92-96	73-77	114-121
II.9.4	4.1. j.w.	83-88	92-96	73-77	114-121
II.1	4.1. j.w.	41-48	56-59	45-49	62-69
II.2	4.1. j.w.	41-48, 62-67	56-59, 68-73	68-72	62-69, 98-105
II.3	4.2. j.w.	54-61	60-67	50-58	84-97
II.4	4.2. j.w.	54-61	60-67	50-58	84-97
II.5	4.3. j.w.	72-82, 86-87	82-86	62-67	106-113
III.1.1	5.1. umiejscawia w czasie i charakteryzuje system sprawowania władzy oraz organizację społeczeństwa w Rzymie republikańskim i cesarstwie, 5.2	93-97	102-107	82-91	126-131
III.1.2	5.2. wyjaśnia przyczyny i wskazuje skutki ekspansji Rzymu, opisując postawy Rzymian wobec niewolników i ludów podbitych	93-97	102-107	82-91	126-131

Numer zadania	Treść z podstawy programowej	Operon	Nowa Era Śladami przeszłości	WSiP Bliżej historii	GWO Podróże w czasie
III.1.3	5.2. j.w.	93-97	102-107	82-91	126-131
III.1.4	5.2. j.w.	93-97	102-107	82-91	126-131
III.2.1	5.1. j.w. republikańskim i cesarstwie	98-102	108-110,	82-86	132-139
III.2.2	5.1. j.w.	98-102	108-110	82-86	132-139
III.2.3	5.1. j.w.	98-102	108-110	82-86	132-139
III.2.4	5.1. j.w.	98-102	108-110	82-86	132-139
III.3.1	5.1. j.w., 5.2. j.w.	103-108	117-121	87-95	140-147
III.3.2	5.1. j.w., 5.2. j.w.	103-108	117-121	87-95	140-147
III.3.3	5.1. j.w., 5.2. j.w.	103-108	117-121	87-95	140-147
III.3.4	5.1. j.w., 5.2. j.w.	103-108	117-121	87-95	140-147
III.4.1	5.1. j.w., 5.2. j.w.	109-113	122-126	92-103	140-155
III.4.2	5.1. j.w., 5.2. j.w.	109-113	122-126	92-103	140-155
III.4.3	5.1. j.w., 5.2. j.w.	109-113	122-126	92-103	140-155
III.4.4	5.1. j.w., 5.2. j.w.	109-113	122-126	92-103	140-155
III.5.1	6.1. j.w., 6.2. j.w.	114-117	134-138	104-106	180-183

Numer zadania	Treść z podstawy programowej	Operon	Nowa Era Śladami przeszłości	WSiP Bliżej historii	GWO Podróże w czasie
III.5.2	6.1. j.w., 6.2. j.w.	114-117	134-138	104-106	180-183
III.5.3	6.1. j.w., 6.2. j.w.	114-117	134-138	104-106	180-183
III.6.1	7.1. umiejscawia w czasie i przestrzeni narodziny i rozprzestrzenianie się chrześcijaństwa	118-123	139-143	107-111	164-171
III.6.2	7.1. j.w.	118-123	139-143	107-111	164-171
III.6.3	7.1. j.w.	118-123	139-143	107-111	164-171
III.7.1	5.4. rozróżnia wewnętrzne i zewnętrzne przyczyny upadku starożytnego państwa rzymskiego	124-129	144-147	112-115	172-179
III.7.2	5.4. j.w.	124-129	144-147	112-115	172-179
III.7.3	5.4. j.w.	124-129	144-147	112-115	172-179
III.7.4	5.4. j.w.	124-129	144-147	112-115	172-179
III.1	5.1. j.w.	98-108	117-121	82-86	132-139
III.2	5.1. j.w.	98-113	117-126	82-95	132-147
III.3	5.2. j.w.	93-113	111-116	87-91	126-139
III.4	5.3. podaje przykłady wpływu kultury greckiej na kulturę rzymską	76-82	134-138	104-106	180-183

Numer zadania	Treść z podstawy programowej	Operon	Nowa Era Śladami przeszłości	WSiP Bliżej historii	GWO Podróże w czasie
III.5	5.4. j.w.	123–129	144–147	112–115	172–179
IV.1.1	10.1. lokalizuje w czasie i przestrzeni cesarstwo bizantyjskie	133–138	152–157	128–131	184–191
IV.1.2	10.1. j.w., 10.2. charakteryzuje rolę Bizancjum jako kontynuatora cesarstwa rzymskiego i rozpoznaje osiągnięcia kultury bizantyjskiej	133–138	152–157	128–131	184–191
IV.1.3	10.1. j.w., 10.2. j.w., 10.3. wyjaśnia przyczyny i skutki rozłamu w Kościele w XI w.	133–138	152–157	128–131	184–191
IV.2.1	8.2. opisuje podstawowe zasady i symbole islamu	139–144	158–162	132–136	192–199
IV.2.2	8.2. opisuje podstawowe zasady i symbole islamu	139–144	158–162	132–136	192–199
IV.2.3	8.2. opisuje podstawowe zasady i symbole islamu	139–144	158–162	132–136	192–199
IV.3.1	9.2. charakteryzuje działalność Karola Wielkiego i wyjaśnia, na czym polegał renesans karoliński	145–149	163–167	137–146	200–207
IV.3.2	9.1. umiejscawia w czasie i przestrzeni monarchię Karola Wielkiego, Państwo Kościelne oraz Cesarstwo w Europie Zachodniej	145–149	163–167	137–146	200–207
IV.3.3	9.2. j.w.	145–149	163–167	137–146	200–207
IV.3.4	9.2. j.w.	145–149	163–167	137–146	200–207

Numer zadania	Treść z podstawy programowej	Operon	Nowa Era Śladami przeszłości	WSiP Bliżej historii	GWO Podróże w czasie
IV.4.1	9.1. j.w.	150-154	168-170	152-157	208-213
IV.4.2	9.1. j.w., 9.4. opisuje relacje pomiędzy władzą cesarską a papieską w X-XI w.	150-154	168-170	152-157	208-213
IV.4.3	9.1. j.w., 9.3. charakteryzuje główne idee uniwersalnego cesarstwa Ottona III	150-154	168-170	152-157	208-213
IV.4.4	9.1. j.w., 9.2. j.w., 9.3. j.w.	150-154	168-170	152-157	208-213
IV.5.1	13.4. ocenia dokonania pierwszych Piastów w dziedzinie polityki, gospodarki i kultury	156-161	196-200	158-162	*
IV.5.2	13.1. sytuuje w czasie i przestrzeni państwo pierwszych Piastów	156-161	196-200	158-162	*
IV.5.3	13.1. j.w., 13.4. j.w.	156-161	196-200	158-162	*
IV.5.4	13.1. j.w., 13.3. wyjaśnia okoliczności przyjęcia chrztu przez Piastów oraz następstwa kulturowe, społeczne i polityczne chrystianizacji Polski, 13.4. j.w.	156-161	196-200	158-162	*
IV.6.1	11.1. rozpoznaje typowe instytucje systemu lennego, 11.2. wyjaśnia pojęcie stanu i charakteryzuje podziały społeczne w średniowieczu;	162-165	*	147-151	214-219
IV.6.2	11.1. j.w., 11.2. j.w.	162-165	*	147-151	214-219
IV.6.3	11.1. j.w., 11.2. j.w.	162-165	*	147-151	214-219

* Treści realizowane na późniejszym etapie edukacyjnym

Numer zadania	Treść z podstawy programowej	Operon	Nowa Era Śladami przeszłości	WSiP Bliżej historii	GWO Podróże w czasie
IV.6.4	11.1. j.w., 11.2. j.w.	162-165	*	147-151	214-219
IV.6.5	11.1. j.w., 11.2. j.w.	162-165	*	147-151	214-219
IV.1	8.2. j.w.	139-144	158-162	132-136	192-199
IV.2.	9.2. j.w.	145-149	163-167	137-146	200-207
IV.3	10.3. j.w.	133-138	182-185	147-151	228-235
IV.4	11.1. j.w.	162-165	163-185	-	214-219
IV.5	13.3. j.w.	156-161	196-200	158-162	*
V.1.1	13.1. j.w.	169-174	201-206	163-168	*
V.1.2	13.4. j.w.	169-174	201-206	163-168	*
V.1.3	13.3. j.w., 13.4. j.w.	169-174	201-206	163-168	*
V.1.4	13.4. j.w.	169-174	201-206	163-168	*
V.2.1	13.4. j.w.	175-178	207-211	169-173	*
V.2.2	13.1. j.w., 13.4. j.w.	175-178	207-211	169-173	*
V.2.3	13.1. j.w., 13.4. j.w.	175-178	207-211	169-173	*
V.2.4	13.1. j.w., 13.4. j.w.	175-178	207-211	169-173	*

Numer zadania	Treść z podstawy programowej	Operon	Nowa Era Śladami przeszłości	WSiP Bliżej historii	GWO Podróże w czasie
V.3.1	9.4. j.w.	179-186	182-185	180-173	236-243
V.3.2	9.4. j.w.	179-186	182-185	180-173	236-243
V.3.3	9.4. j.w.	179-186	182-185	180-173	236-243
V.3.4	9.4. j.w.	179-186	182-185	180-173	236-243
V.4.1	13.1. j.w., 13.4. j.w.	187-191	212-216	169-179	*
V.4.2	13.1. j.w., 13.4. j.w.	187-191	212-216	169-179	*
V.4.3	13.1. j.w., 13.4. j.w.	187-191	212-216	169-179	*
V.4.4	13.1. j.w., 13.4. j.w.	187-191	212-216	169-179	*
V.4.5	14.2. opisuje postanowienia statutu Bolesława Krzywoustego	187-191	212-216	169-179	*
V.5.1	14.2. j.w.	191-195	212-216	221-227	*
V.5.2	14.1. sytuje w czasie i przestrzeni Polskę okresu rozbicia dzielnicowego, 14.2. j.w.	191-195	212-216	221-227	*
V.5.3	14.3. porządkuje i sytuje w czasie najważniejsze wydarzenia związane z relacjami polsko-krzyżackimi w epoce Piastów	191-195	212-216	221-227	*

Numer zadania	Treść z podstawy programowej	Operon	Nowa Era Śladami przeszłości	WSiP Bliżej historii	GWO Podróże w czasie
V.5.4	14.1. j.w., 14.2. j.w., 14.4. opisuje zmiany społeczno-gospodarcze w epoce rozbięcia dzielnicowego i dostrzega związku pomiędzy rozwojem ruchu osadniczego a ożywieniem gospodarczym	191-195	212-216	221-227	*
V.6.1	14.4. j.w.	196-201	*	221-227	*
V.6.2	14.4. j.w.	196-201	*	221-227	*
V.5.3	14.3. j.w.	191-195	212-216	221-227	*
V.5.4	14.1. j.w., 14.2. j.w., 14.4. j.w.	191-195	212-216	221-227	*
V.6.1	14.4. j.w.	196-201	*	221-227	*
V.6.2	14.4. j.w.	196-201	*	221-227	*
V.6.3	14.4. j.w.	196-201	*	221-227	*
V.7.1	9.3. j.w., 9.4. j.w.	202-205	*	217-220	*
V.7.2	11.2. j.w., 11.3. j.w.	202-205	*	217-220	*
V.7.3	11.2. j.w., 11.3. j.w.	202-205	*	217-220	*
V.8.1	14.4. j.w., 14.5. ocenia dokonania Kazimierza Wielkiego w dziedzinie polityki wewnętrznej (system obronny, urbanizacja kraju, prawo, nauka) oraz w polityce zagranicznej	206-209	*	228-232	*

Numer zadania	Treść z podstawy programowej	Operon	Nowa Era Śladami przeszłości	WSiP Bliżej historii	GWO Podróże w czasie
V.8.2	13. Polska pierwszych Piastów, 14. Polska dzielnicowa i zjednoczona	206–209	*	228–232	*
V.8.3	14.3. j.w.	206–209	*	228–232	*
V.8.4	14. j.w.	206–209	*	228–232	*
V.9.1	14.5. j.w.	210–214	*	233–238	*
V.9.2	14.5. j.w.	210–214	*	233–238	*
V.9.3	14.5. j.w.	210–214	*	233–238	*
V.9.4	14.5. j.w.	210–214	*	233–238	*
V.10.1	14.4. j.w., 14.5. j.w.	215–218	*	239–244	*
V.10.2	14.5. j.w.	215–218	–	239–244	–
V.10.3	14. j.w.	215–218	*	239–244	*
V.10.4	14. j.w.	215–218	*	239–244	*
V.1	14.2. j.w.	187–191, 194–195	212–217	221–227	*
V.2	14.3. j.w.	191–195	*	221–238	*
V.3	14.4. j.w.	196–201	190–215	174–179	*
V.4.	14.5. j.w.	210–214	*	233–238	*

Numer zadania	Treść z podstawy programowej	Operon	Nowa Era Śladami przeszłości	WSiP Bliżej historii	GWO Podróże w czasie
V.5	14.5. j.w.	210–214	*	233–238	*
VI.1.1	15.1. wyjaśnienia przyczyny i ocenia następstwa unii Polski z Litwą	223–227	*	239–245	*
VI.1.2	15.2. porządkuje i sytuje w czasie najważniejsze wydarzenia związane z relacjami polsko-krzyżackimi w epoce Jagiellonów	223–227	*	239–245	*
VI.1.3	15.1. j.w.	223–227	*	239–245	*
VI.1.4	15.2. j.w.	223–227	*	239–245	*
VI.2.1	15. Polska w dobie unii z Litwą	228–232	*	200–203	*
VI.2.2	15. j.w.	228–232	*	200–203	*
VI.2.3	15. j.w.	228–232	*	200–203	*
VI.2.4	15. j.w.	228–232	*	200–203	*
VI.3.1	15.2. j.w.	233–237	*	239–253	*
VI.3.2	15.2. j.w.	233–237	*	239–253	*
VI.3.3	15.2. j.w.	233–237	*	239–253	*
VI.4.1	11.3. j.w.	238–243	*	260–265	*
VI.4.2	11. Społeczeństwo średniowiecznej Europy	238–243	*	260–265	*

Numer zadania	Treść z podstawy programowej	Operon	Nowa Era Śladami przeszłości	WSiP Bliżej historii	GWO Podróże w czasie
VI.4.3	11. j.w.	238-243	*	260-265	*
VI.4.4	11. j.w.	238-243	*	260-265	*
VI.5.1	12.1. wyjaśnia kulturotwórczą rolę Kościoła w dziedzinie nauki, architektury, sztuki i życia codziennego średniowiecznego społeczeństwa, 12.3. rozpoznaje zabytki kultury średniowiecza, wskazując różnice pomiędzy stylem romańskim a stylem gotyckim, z uwzględnieniem przykładów z własnego regionu	244-251	*	210-216	244-251
VI.5.2	12.1. j.w., 12.3 j.w.	244-251	*	210-216	244-251
VI.5.3	12.1. wyjaśnia kulturotwórczą rolę Kościoła w dziedzinie nauki, architektury, sztuki i życia codziennego średniowiecznego społeczeństwa	244-251	*	210-216	244-251
VI.5.4	12.1. j.w., 12.2. porównuje główne elementy kultury rycerskiej i kultury miejskiej	244-251	*	210-216	244-251
VI.6.1	13.3. j.w.	252-256	*	158-179	*
VI.6.2	13.3. j.w., 13.4. j.w.	252-256	*	158-179	*
VI.6.3	12.3. j.w.	252-256	*	158-179	*
VI.7.1	10.3. j.w.	257-263	*	210-216	*

Numer zadania	Treść z podstawy programowej	Operon	Nowa Era Śladami przeszłości	WSiP Bliżej historii	GWO Podróże w czasie
VI.7.2	18. Rozłām w Kościelach zachodnim	257–263	*	210–216	*
VI.7.3	12.1. j.w., 18. j.w.	257–263	*	210–216	*
VI.8.1	10. Bizancjum i Kościół wschodni, 11. Społeczeństwo średniowiecznej Europy, 12. Kultura materialna i duchowa łacińskiej Europy	264–268	*	204–216	244–251
VI.8.2	10. j.w., 11. j.w., 12. j.w.	264–268	*	204–216	244–251
VI.8.3	12. j.w.	264–268	*	204–216	244–251
VI.1	15.1. j.w.	223–227	*	239–244	*
VI.2	11.2. j.w., 13.2. wskazuje, na przykładzie państwa pierwszych Piastów, charakterystyczne cechy monarchii patrymonialnej., 15.3. charakteryzuje rozwój uprawnień stanu szlacheckiego	162–165, 199–201, 202–205, 212–214, 216–217	*	146–151, 195–199, 204–220	*
VI.3	15.2. j.w.	224–227, 233–236	245–253	*	*
VI.4	11. j.w.	162–165, 199–201	204–209	220–227	*
VI.5	12.3. j.w.	244–256	*	210–216	244–251